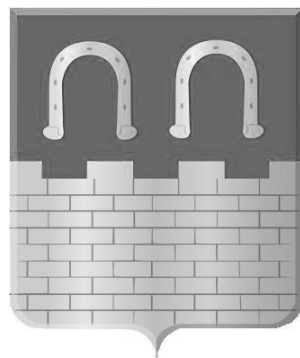

De Wildenborcher

Kwartaaluitgave voor iedereen die zich verbonden voelt met de Wildenborch

Juni 2020

Beste Buurtgenoten,

Het leven, zoals we dat gewend waren, staat sinds maart door het coronavirus op zijn kop. In meer of mindere mate hebben we er allemaal wel mee te maken. Bij de één blijft het beperkt tot het zich houden aan de regels van de 1,5 meter-samenleving, anderen hebben daarnaast te maken met werken vanuit huis en/of thuis-onderwijs. Of erger: het niet mogen bezoeken van geliefden.

Kathy de Vries vroeg diverse Wildenborchers naar de impact van Corona op hun dagelijks leven en ook Liesbeth van Ark deelt haar ervaringen. U leest het op pagina 5 en volgende.

Juist dit jaar waren er zoveel plannen om uitgebreid te vieren dat we 75 jaar in vrijheid leven. Bevrijd te zijn van een vijand die zichtbaar was en nu vechten we tegen een onzichtbare vijand. Koning Willem-Alexander zei het op 4 mei tijdens de dodenherdenking op De Dam heel treffend: "Sinds de oorlog heeft ons land iets dergelijks niet gekend. Nu maken we zelf een keuze, in het belang van leven en gezondheid. Toen wérd de keuze voor ons gemaakt door een bezetter met een ideologie zonder genade die vele miljoenen mensen de dood in joeg."

Op het moment dat deze Wildenborcher naar de drukker gaat, zijn er wat regels versoepeld, Wanneer de Wildenborcher in uw brievenbus valt, kan het allemaal al wel weer heel anders zijn. Alle ellende brengt hopelijk ook wat goeds voor de toekomst; we zien meer saamhorigheid en gemeenschapszin. Laten we dit in ieder geval vasthouden!

Vanwege 75 jaar vrijheid publiceren wij in elke editie oorlogs- en bevrijdingsherinneringen uit de buurt. Wanneer u nog herinneringen heeft en u wilt deze delen, dan horen we het graag. Als u vertelt, helpen wij met alle plezier om uw verhaal op schrift te stellen.

In een In Memoriam herdenken we Alie Rossel-Groot Wassink, zij overleed op 18 februari.

Verder in deze Wildenborcher:

- Dit jaar Woningen-dag in plaats van Koningsdag, zo vierden we het in de Wildenborch
- Geen Wildenborchs feest en geen Staringavonden. Volgend jaar halen we alles dubbel en dwars weer in
- De sneeuw-klokjesdagen op de Wildenborch, Joke Wiltink en Roel Wildeboer waren erbij
- Waar zijn de Bosjesmensen gebleven?, het nieuwe boek van Huib Papenhuijzen
- Vis en vlees, een heerlijk recept van Gijs van den Biggelaar
- Kinderpagina, ook deze keer verzorgd door Anja Sprukkelhorst
- Postvak In, Noor Haaijer
- Henk Nijenhuis en de kogelvanger bij het vogelschieten, Kathy de Vries ging op bezoek
- De Wildenborchse vrouwenclub, Jess Cundall
- Het weten waard, door Gerda Rossel: Houtkap in de Wildenborch 1907
- Inspiratie door een oude prent, Jennine Staring
- Zeilverslag Spitsbergen (deel 2), Jet Rombouts en Frans Bakx
- Wildenborch Quiz: 'Het Seck', Rik Mars
- Oranjevereniging, overzicht schutterskoningen –koninginnen, wie maakt de lijst compleet?

We hopen dat de corona-epidemie snel onder controle is en we in de volgende Wildenborcher weer diverse mooie Wildenborchse activiteiten kunnen aankondigen.

Vriendelijke groet van de redactie, Kathy, Lucie, Joke en Reinier.

De Wildenborchse Kapel

Verhuur Kapel:

Wilt u informatie over mogelijkheden, beschikbaarheid etc., neem dan contact op met Hans Ezerman. Email: hans.ezerman@gmail.com of telefoon: (06) 12 15 54 74.

Redactiegegevens

Onze telefoonnummers en e-mailadressen:

Joke Wiltink	(0575) 55 67 48	wiltwess@gmail.com
Reinier Klein Brinke	(0575) 55 65 12	reinierkleinbrinke@planet.nl
Lucie Bartel	(0575) 55 65 33	info@luciebartel.nl
Kathy de Vries	(06) 53 15 33 79	kathy.devries@xs4all.nl

Inzenden copy vóór 20 juli 2020

Naar: E-mail wiltwess@gmail.com
Whatsapp (06) 10 27 75 47
Schoolhuisweg 2

Bijdrage Wildenborcher

De Wildenborcher wordt iedere keer met veel enthousiasme door vrijwilligers gemaakt en bij u thuis bezorgd. Een vrijwillige bijdrage voor de drukkosten kunt u overmaken naar:
IBAN: NL95RABO 0366412353 ten name van Kapel Wildenborch, onder vermelding van 'De Wildenborcher'.

Bezorging:

Als u ook de Wildenborcher wilt ontvangen of als er bezorgproblemen zijn, meld dit dan bij één van de redactieleden. Wij geven het door aan Erik Ebbink, hij coördineert de bezorging.

Abonnee op de digitale Wildenborcher?

Bent u geabonneerd op de digitale Wildenborcher en neemt u een nieuw e-mailadres, geef dit dan tijdig door aan Reinier Klein Brinke: reinierkleinbrinke@planet.nl. Zo mist u geen uitgave van ons buurtblad.

In Memoriam:

Alie Rossel – Groot Wassink 1939 - 2020

Dinsdag 18 februari overleed, op 80 jarige leeftijd, Alie Rossel.

Alie werd op 23 mei 1939, als tweede kind, geboren in het gezin Groot Wassink aan de Galgengoorweg in Vorden. Het gezin bestond uit zeven kinderen; Alie had één broer en vijf zussen.

Ze ging naar de Christelijke lagere school aan Het Hoge in Vorden. Verder leren was in die tijd vaak niet aan de orde, ook niet voor Alie, ze ging aan de slag als huishoudelijke hulp bij familie De Greef aan de Zelstweg in Vorden en ze werkte bij de familie Ariëns, eveneens in Vorden.

Op een feestje ontmoette ze Ab Rossel en de vonk sloeg over. Ab had een brommertje met de naam 'Vicky' en daarmee ging hij trouw op bezoek bij zijn grote liefde. Na een aantal jaren verkering werd er op 21 december 1962 getrouwd. Het jonge paar trok in bij de boerderij van Ab zijn ouders aan de Schoneveldsdijk in Barchem. Hier voelde Alie zich snel helemaal thuis en werkte met veel plezier in het achterhuis en op het land.

Alie en Ab kregen samen drie kinderen, Ab en de tweeling Wilma en Ina. Samen vormden ze een warm en harmonieus gezin.

Naast het werk op de boerderij genoot Alie van bezig zijn in de tuin, ging ze naar de vrouwenclub op 't Medler en naar de bijeenkomsten van de Plattelandsvrouwen. Bestuurlijk was ze actief voor de Bejaardensoos en maar liefst twaalf jaar was zij ouderling van de Barchkerk in Barchem. Alie en Ab gingen graag op vakantie naar Texel, zodra ze op de veerboot zaten begon het intense genieten.

De dochters, Wilma en Ina, kregen verkering en gingen het huis uit. Zoon Ab bleef op de boerderij wonen en nam deze later ook over.

In 2001 stond het leven van de familie helemaal op de kop; Alie werd getroffen door een herseninfarct. Haar man Ab en de kinderen deden alles wat in hun macht lag om haar te verzorgen en te steunen en daar is Alie hen altijd heel dankbaar voor geweest. Ze herstelde redelijk, maar ze moest leren leven met wat beperkingen. Haar heup was gedeeltelijk verlamd en haar linkerarm kon ze niet meer gebruiken zoals voorheen.

In maart 2018 overleed Ab vrij onverwachts. Na een moeilijke periode pakte Alie, met veel steun van haar kinderen en kleinkinderen, de draad toch weer op. Ze kon weer genieten van alles wat er groeide en bloeide en van de dieren op de boerderij. Op haar 80^e verjaardag werd ze verrast met een hok vol kippen.

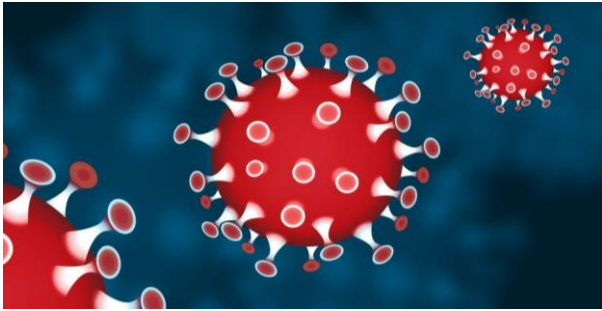
Begin februari moest Alie worden opgenomen in het ziekenhuis en de resultaten van de onderzoeken maakten al snel duidelijk dat er helaas geen genezing mogelijk was. Samen besloten de kinderen om, thuis bij Ina en Marcel waar een kamer beschikbaar was, voorzieningen te treffen zodat ze de laatste periode goed verzorgd kon worden en waar voor haar naasten ruimte was om nog een bezoekje te brengen. Hier overleed Alie op 18 februari.

Maandag 24 februari werd, tijdens de crematieplechtigheid in De Omarming te Zutphen, afscheid genomen van deze lieve (schoon)moeder en oma.

We wensen Ab & Willy, Wilma & Gerrit, Ina & Marcel en de kleinkinderen Leon, Twan, Gido, Manon en Niels veel sterkte toe om dit grote verlies een plekje te geven.

Wildenborch in Coronatijd

Het kwam in fases. In februari dachten velen dat het niet zo'n vaart zou lopen en was de dreiging letterlijk nog 'ver weg', totdat het foute boel was in Brabant en Minister-president Mark Rutte ons in maart toesprak over de gevolgen van dit coronavirus.

75 jaar na de Bevrijding, volgde er een 'intelligente lockdown' met alle vrijheidsbeperkingen van dien.

Sommigen zijn inmiddels haast gewend om op afstand van elkaar te leven. Anderen verlangen naar meer beweegruimte of beginnen zich te vervelen. Of kunnen niet terecht bij hun dierbare in het verpleeghuis. Er is ook angst, de meesten kennen wel iemand van dichtbij die ze hebben moeten verliezen door Corona en waarvan ze van achter een scherm de begrafenis moesten meemaken.

Maar lichtpuntjes zijn er ook: de natuur is door de beperkingen meer zichtbaar. Bij velen is de tuin nog nooit zo mooi geweest als dit jaar. Er is ook een gevoel van verbondenheid doordat er meer tijd wordt doorgebracht met het eigen gezin en er is meer aandacht voor elkaar, ook als naobers.

Vrijwel iedereen die ik sprak was vooral blij met hoe we hier wonen, in ons buurtschap...

Bij de familie Schreuder die een vakantiehuis aan de Polsteeg hebben, wordt het huis goed benut. Ouders met jonge kinderen uit de stad zitten er tijdens de weekenden en doordeweeks komen de oudere Schreuders weer ademhalen. Als ik langsrijd op koningsdag worden er door de hele familie buitenspelletjes gedaan. Het heeft iets ouderwets leuks.

Onze burens Babette en Robert hebben net voor de uitbraak een kindje gekregen (Brianna Maria). Zij zitten in een heel eigen bubbel. Babette geniet nog tot september van haar zwangerschapsverlof en Robert werkt veel thuis als consultant.

Andere burens Inge en Tom zaten als ZZP'ers noodgedwongen thuis. Inge haar schilderlessen liggen voorlopig stil en Tom probeert inmiddels zijn werk als kinderpsycholoog weer voort te zetten. Inge kan nu haar zieke moeder niet bezoeken, die veel zorg nodig heeft en blind is door een oogziekte. Tom genoot van deze tijd thuis, hij heeft de hele tuin lekker bijgewerkt. Zijn zoon trouwde vorige week, waar ze de ceremonie in een nevenzaal hebben moeten bijwonen vanaf een beeldscherm en daarna hebben ze samen even geproost. Wel wat anders dan een gepland feest op Texel...

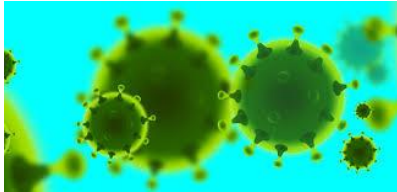
Anja Sprukkelhorst, docent op een basisschool in Ruurlo had voor de leerlingen al in de eerste dagen dat alles plat lag door de 'intelligente lockdown', papieren huiswerkopdrachten in alle bussen van de leerlingen gedaan. In 2 uur tijd had ze samen met de collega's meer dan 200 pakketjes op hun bestemming gebracht! Makkelijker voor de jongere leerlingen. Bij de ouders lag de voorkeur vaak ook bij papieren huiswerk, terwijl in de bovenbouw al snel is overgegaan op meer digitaal leren. Wonderbaarlijk hoe snel dit in gang gezet is en dat het best goed werkt. Wel spijtig is dat de laatste klas zich niet kan verheugen op de traditionele eindmusical.

Zoon Teun, die in de laatste klas van de middelbare school zit, kan ook geen officieel eindexamen doen, noch is er een galafeest. De vraag is nu: hoe gaat het met de officiële diploma uitreiking? Het zal een raar einde zijn van de middelbare schooltijd, waarin ieder toewerkt naar zo'n gevreesd eindexamen. Heel tegenstrijdig: velen zullen daar tegenop gezien hebben, maar nu het misschien niet door kan gaan is dat na al die jaren alsof het elastiek geknapt is. De vakantie die eraan komt, is zeer welkom voor Anja, die best de nodige uren heeft geïnvesteerd voor het draaiende houden van de school.

Gerda Braakman vertelt dat ze niet mogen mopperen omdat ze zo vrij als een vogeltje zijn. Haar schoonzus zit op de Hoge Weide en mag haar kamer zelfs niet af, zo kan het ook. Gerrit en Gerda fietsen veel met dit mooie weer. Alle wekelijkse clubs zijn stil gevallen. De sociale contacten mist ze nog het meest. De verveling slaat soms een beetje toe...

Ze vermaken zich vooral met een tuin vol bessenstruiken. Of er een link is met de oorlog? Dat vindt Gerda geen vergelijking. De oorlogstijd vond ze vele malen heftiger, met al die jonge jongens die moesten sneuvelen. Het verschil is dat het toen doelbewust was, terwijl dit coronavirus iets is waar niemand iets aan kan doen.

Thuis hebben ze ook de nodige maatregelen getroffen: ze drinken geen koffie met zoon Johan en schoondochter Ineke en haar hulp 's morgens. Ineke en Johan zijn 30 jaar getrouwd en hoewel het een feestelijke gebeurtenis is, konden ze elkaar niet omhelzen.

Ineke schrijft als volgt als ik vraag: 'Wat doet Corona met jou en het bedrijf?'

'Ik heb er veel over nagedacht. Eigenlijk heb ik er niet echt veel last van. Ik ben een huismus dus het verplichte thuiszitten is voor mij geen straf. Als eerste vind ik het natuurlijk heel jammer dat we onze toneelvoorstelling moesten annuleren. Ik vind het

alleen wel vervelend dat je niet op bezoek kunt bij familie. Laatst is er een oom overleden en dan kun je niet naar de begrafenis. Mijn zus in Brabant wordt 50 dus geen feest. Voor mijn schoonouders doe ik boodschappen omdat Johan en ik willen dat ze niet in de winkels komen, gezien hun leeftijd. Dus als dit de enige beperkingen zijn valt het wel mee. Ik heb me wel een beetje zorgen gemaakt om mijn zus. Zij woont in Uden, een paar weken geleden HET corona centrum van Nederland, en ze werkt in de zorg maar alles is goed gegaan.

Wij mogen blij zijn dat we hier wonen, dat het hier met de ziekte rustig is en dat we dagelijks even naar buiten kunnen. Je zult in een flat zitten met een paar kinderen thuis; daar heb ik de laatste tijd veel aan gedacht. Of dat je je partner of ouder niet kunt bezoeken in het verzorgingshuis dat heeft ook een enorme impact.

Wat ons bedrijf betreft, draait het gewoon door. Ik heb een paar keer inspectie gehad van de skal (biologische inspectiedienst) en van IKB (voor de varkens) en dit gaat met videobellen i.p.v. een bedrijfsbezoek. Dat gaat veel sneller, nu ben je met een half uur klaar en eerder zat je een paar uur met een man aan tafel: 'ieder nadeel heeft zijn voordeel'.

Jan en Jacolien Langwerden runnen camping Hoeve 'Kroep An'. Normaal gesproken zitten er vanaf april al gasten op de camping, maar tot nog toe is het stil. Hoewel ze twee comfortabele appartementen hebben bijgebouwd, werd er tot nu toe maar weinig gebruik van gemaakt. Aanvankelijk werden er helemaal geen boekingen gedaan. Na de persconferentie van begin mei stond de telefoon voor de camping weer roodgloeiend. Voor juli is bijna alles alweer volgeboekt! Ze maakt zich geen zorgen, dat heeft toch geen zin, zegt ze.

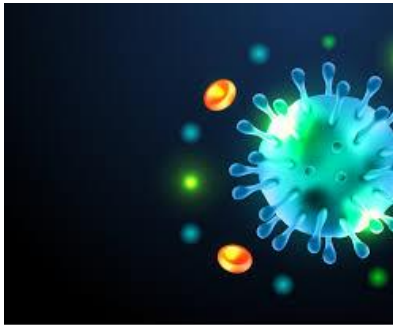
Jacolien maakt goed gebruik van de tijd door te mountainbiken en eens wat vaker in het zonnetje te zitten met de beentjes omhoog. De andere gezinsleden werken gewoon door, of thuis achter de computer of lekker buiten.

Johan en Ingrid Addink zouden, op het moment dat ik hen spreek, eigenlijk in Italië zijn, maar helaas.

Ze werken beide door, vanaf het begin van de coronaperiode. Ingrid op het Trauma Centrum in Kranenburg en Johan voor zijn eigen bedrijf in zonnepanelen. Johans' bedrijf loopt erg goed, alsof het vakantiegeld in zonnepanelen wordt omgezet, zegt hij.

De twee oudste kinderen, Ise en Guus, vonden het de eerste week dat ze niet naar school mochten, helemaal niet erg! Maar van huiswerk maken achter de computer was de lol snel af. Ingrids' moeder Dinie, helpt hier regelmatig bij. Wanneer Ingrid thuis is, zijn het gevulde dagen. Eerst Ise en Guus helpen met de digitale school en natuurlijk vraagt jongste zoon Bart ook de nodige aandacht. Daarna boodschappen doen, met vele wachtenden vóór u bij de schappen. Dat kost veel tijd en geduld. Guus merkt dat zijn 'voorhaar' al erg lang wordt waar hij tegenaan begint te kijken.

Johan zijn moeder komt momenteel niet langs, dus wordt er regelmatig gebeeldbeld (nieuw woord voor 2020?). Op het erf is genoeg te doen. Voor de kinderen heeft Johan een lier en een tokkelbaan gemaakt, waar ze door de coronatijd slingeren.

Jan Lindenschot, voormalig Wildenborcher en woonachtig in Vorden, vertelt dat het hem goed gaat. Hij is gezond en hoewel hij niet alles kan, voelt hij wel dat hij weinig problemen heeft met deze tijd. Hij is een sober leven wel gewend. In 85 jaar op de boerderij heeft hij welgeteld 11 vakantiedagen gehad vertelt hij. 'Op een agrarisch bedrijf met levende have was gewoon weinig mogelijk'.

Een bootreisje van vijf dagen die hij met zijn vriendin Diny zou maken is geannuleerd, maar dat is voor hem niet het ergste. Zijn zorg gaat vooral uit naar de horeca en de ondernemers van het dorp, die ervoor moeten zorgen dat ze overeind kunnen blijven in deze tijd. En naar die mensen die in 'blokkendozen' op 5 hoog wonen en geen kant op kunnen. Hij prijst zichzelf gelukkig met een appartement en het ruime huis van Diny. Ze halen zelf boodschappen en maken graag een autoritje voor de afleiding. Jan ziet zijn kinderen momenteel niet, wel bellen ze nu veel meer.

Jan is best angstig om zelf griepverschijnselen te krijgen, het komt wel dichterbij zegt hij. Het is vooral het onvoorspelbare en de grote gevolgen die het heeft voor ouderen en families die elkaar niet kunnen zien.

Hij mist het volgen van zijn kleinzoons wel. Met een groepje van 5 oudjes volgen ze het eerste voetbalelftal waar zij deel van uitmaken, jongens van 20 – 25 jaar. Ze gaan naar alle wedstrijden. Jan zou hij het heerlijk vinden als er meer versoepeling kwam in de bewegingsruimte, maar dan vooral voor de ondernemers.

Gelukkig bracht de persconferentie van begin mei meer perspectief als het om versoepeling van de mogelijkheden gaat. Als het aan mij ligt, gun ik dat iedereen. Ik geniet in deze tijd van beperking nog meer van de stilte hier. En hoop op een mooiere wereld.

Kathy de Vries

Ons "eigen eiland"...

Trrrringgg... mijn mobiel gaat. Het is Joke met de vraag hoe het met ons tijdens deze coronacrisis gaat en of ik hierover iets wil schrijven voor in de Wildenborcher.

Kan er best kort en krachtig over zijn: eigenlijk wel goed. Maar dit vereist uiteraard wel enige uitleg.

Want ondanks dat ik het zo ondervind, ervaren wij als gezin natuurlijk ook de nodige consequenties ervan. Romée en Indy die in het examenjaar zitten, maar daar niet de beleving van ervaren wat dat normaal met zich mee brengt. Denk aan examenspanning zelf, het gala waar wij net mooie chique jurken voor hadden gekocht en de examenstunt. Dan Yora, niet naar school, online les, geen afspraak met vriendinnetjes. Voor alle drie de sociale contacten van de sporten missen. Ze doen het allemaal heel goed zonder ook maar te klagen, maar ze missen het allemaal wel. Paul die vanuit huis werkt, online interactie en sparren met collega's, dat is toch anders dan in het echt. Verder is het natuurlijk heel vervelend dat de Wildenborcherhof voor grotendeel niet open mag. Mooi voorjaarsweer na maand regen en het terras is gesloten. De camping die gesloten was, nu sinds 25 april wel open voor zelf voorziende gasten, omdat de sanitaire ruimtes gesloten moeten blijven tot i.i.g. 20 mei. Hotelkamers en appartementen mag je verhuren, maar de eet- en drinkgelegheid mag niet open.

Tegenstrijdig; open voor logies, maar verzoeken dat mensen zoveel mogelijk thuis blijven en niet met meer dan 3 personen samenkomen. Ja, de nodige annuleringen kwamen binnen. Het is een raar gevoel, als je door de zaak heen loopt en het er zo stil is. Net of je iets verkeerd hebt gedaan.

Sociaal gezien ervaar ik ook het gemis van contact met familie en vrienden. Mijn opa zit in een verpleeghuis in Enter en is onlangs 95 jaar geworden. Niet leuk om hem te moeten feliciteren onder het balkon met een spandoek en vervolgens hem alleen achterlaat. Ja dan pink ik wel even traan weg in de auto. Maar hoe vervelend dit allemaal ook is, ik zie mijzelf niet als slachtoffer. Want ik zit niet in huis af te wachten hoe het met mijn geliefde dierbare gaat die ziek op de IC ligt te vechten voor zijn/haar leven. Ik zit niet op een flatje 5 hoog met balustrade en een smal trappenhuis waar de 1,5 meter niet te doen is en zit niet in een grote stad waar enkel een park is met een beetje groen.

Nee, ik ervaar het meer dat we met z'n allen eens even met onze neus op de feiten worden gedrukt. Met een andere blik weer kijken naar de zorg, het onderwijs, de reisbranche, de agrarische sector enzovoort.

Ervaren en zien hoe belangrijk het is dat wij het met z'n allen in deze maatschappij moeten doen, dat het goed is dat we meer naar elkaar omkijken. Want zaten we misschien ook niet teveel in een egocentrische wereld? Zeg het maar.

Ik weet wel dat het financieel gezien niet goed is, want de rekeningen gaan gewoon door, maar ik moet zeggen dat ik tot nu toe best goed geniet van ons "eigen eiland" .Samen met de kinderen en Paul om mij heen. Samen spelletjes doen, het mooie weer, lekker buiten zijn, klussen aanpakken die op lijstje stonden en nu echt kan strepen en niet het gevoel heb van ik doe er 1 maar er zijn er ook weer 2 bij gekomen.

Dus het antwoord "eigenlijk wel goed" op de vraag: "Hoe is het met jullie?" is hiermee denk ik uitgelegd. Kortom: Ik hoop dat iedereen aan het eind van deze ongekend bijzondere tijd zijn rekeningen heeft kunnen betalen en de economie zijn weg weer mag vinden met aanpassing of niet, maar hoop vooral dat we elkaar weer snel mogen tegen komen en dat in een opperbeste gezondheid. Beste allemaal blijf sterk, hou vol en denk positief.

Lieve groet Liesbeth van Ark

Stormklokjes

Op zaterdag 22 en zondag 23 februari werd op Landgoed De Wildenborch traditiegetrouw het Sneeuwklompjes-weekend gehouden.

Wandelaars en tuinliefhebbers konden hun hart ophalen in de tuin, waar een mooie route uitgezet was langs de velden sneeuwklompjes, krokussen en winterakoniëten. Alhoewel die laatste al bijna uitgebloeid waren door de hoge temperaturen!

Waar de editie van 2019 kon rekenen op prachtig lenteweer (bezoekers zaten destijds massaal in het voorjaarsgras), waren de weersvoorspellingen voor dit weekend ronduit somber. Kou, regen en wind zou de wandelaars ten deel vallen.

Voor de zondag werd, vanwege de stormachtige wind, zelfs 'code geel' afgegeven. Er was die zondag inderdaad veel wind (en minstens zoveel regen), maar van een heuse storm was evenwel geen sprake. En ondanks het slechte weer waren toch nog enkele tientallen dappere wandelaars naar Vorden gekomen. Zij konden zich na hun bezoek aan de tuin opwarmen bij het haardvuur in het Koetshuis waar, naast koffie, thee en de bekende 'Wildenborchertjes', de zelfgemaakte tomatensoep zeer in de smaak viel.

Op de zaterdag was het de gehele dag droog en kon de Wildenborch rekenen op zo'n 250 enthousiastelingen, waaronder een gezelschap van tuinliefhebbers dat speciaal met de bus uit Kennemerland was gekomen!

Met de gastvrije inzet van de familie en vrijwilligers plus een bezoekersaantal van 300, kan al met al gesproken worden van een geslaagd Sneeuwkllokjesweekend, ondanks het gebrek aan medewerking van de weergoden. Tijdens de Open Tuinendagen met Pinksteren op 31 mei en 1 juni aanstaande, laten zij zich hopelijk wél van hun beste kant zien.

Roel Wildeboer

Op de sneeuwkllokjesdag in februari

Op zaterdag 22 februari waren we op de sneeuwkllokjesdag in de kasteeltuin. Van de stormachtige wind merkten we in de tuin niet veel meer, het is er heerlijk beschut. Wat ziet het er toch mooi uit als je de sneeuwkllokjes als een wit tapijt rondom je ziet. Door de warme winterperiode waren de akonieten al uitgebloeid, deze keer zagen we andere bloemen in bloei, zoals lenteklokjes, crocussen en narcissen. Verrassend mooi!

Bertus vertelt onderweg over allerlei bomen:

De Libanonceder valt op door de mooie stam; de boom dreigde 30 jaar om te vallen en staat sindsdien helemaal schuin.

Bij het theehuisje staan twee struiken in bloei, ze hebben heerlijk geurende bloemen. De wandelaars raden, al ruikend, wat het is: Jasmijn? bloeit die in de winter?

Om antwoord daarop te krijgen moeten we toch naar tuinbaas Bart: het is winterkamperfoelie

Het kluzenaarshuisje ligt ook op de wandelroute, veel mensen willen er even in zitten en maken foto's. Naast dit huisje staat de Vederbeuk, waar in oorlogstijd is ingekerfd door Johan Kreunen: **E.J.K 1941 oorlog**.

Aan het eind van onze wandeling gaan we naar het koetshuis waar het binnen lekker warm is. We bestellen koffie met kruidkoek van bakker ten Broeke. Achter de bar staat Thom van de Plassche (7 jaar), hij wordt geholpen door zijn oma Jennine.

Wij hebben genoten, deze middag in de kasteeltuin.

Bertus en Joke Wiltink

Willem Barentszoon achterna met de Brendaan (deel 2)

door: Jet Rombouts en Frans Bakx

Door naar Magdalenafjorden. We ankeren in Trinityhamna voor Gravnesed, een grote, inmiddels omheinde, grafheuvel. Je mag er niet meer op, alleen nog omheen lopen. De haven is indertijd ook door Willen Barentsz gebruikt. Hij noemde de baai: slagandbaai. 's Nachts een harde klap; rechtop in de kooi: een flink stuk diep blauw ijs, afgekald van de Waggonbreegletsjer botst tegen de boot. 's Ochtends nemen we eerst een duik in het glasheldere water. Daarna naar het hutje van de Sijsselmannen om hen de meest recente weersverwachting te vragen. Zij bevestigen een ZW-storm de volgende dag, maar weten het ook niet zeker. Als er storm komt is, Trinityhamna een ideale schuilplaats. De weersonzekerheid doet ons besluiten in een dagtrip op en neer naar Danskoya en Smeerenburg te gaan om 's avonds weer terug te keren op deze veilige ankerplek.

Als we Kaap de Geer rond zien die er ongenaakbaar en dreigend uit. Een granieten ijswereld. We laten het anker vallen in Virgohamna, voor Danskoya. Je mag er alleen met een speciale vergunning aan land. We zien de restanten van het Nederlandse walvisstation van voor 1633, maar vooral de restanten van de het station/hangar van de luchtballon de "Adelaar" van Andree, waarmee hij in 1897 de noordpool wilde bereiken. Intussen heb ik buikpijn van het idee dat er een beer om iedere hoek kan liggen. Wij zijn geen experts in schieten en alleen stoer een geweer om de schouder zal zo'n beest niet afschrikken. Ik ben blij weer aan boord te zijn, zo blij dat ik geen zin heb om het Danskegat over te steken met de bijboot om alsnog aan land te gaan bij het tegenoverliggende Smeerenburg. We troosten ons met de imposante kust van het Smeerenburgfjorden, inmiddels in de volle zon en de om de boot scherende alkjes.

Terug in zonnig Magdalenafjorden wachten we rustig de eventuele storm af. Wat komt is: zon en "warmte". 15 graden. Ongekend. Een dagje relaxen en genieten van de eidereenden en de sluwe poolvos die eieren pikt.

In somber, mistachtig weer trekken we de volgende morgen het anker op. We tuffen langs de rand van de ernstig afgekaldde Waggonbreegletsjer. Hier kun je met eigen ogen zien, wat klimaatverandering teweeg brengt. We zeilen samen met een paar flinke ijsbergjes het fjord uit, richting Krossfjorden met als einddoel voor deze dag Mollerfjorden. We blijven, dubbel gereefd, in de laaghangende lucht zeilen. 's Avonds laten we het anker vallen in Mollerhamna. De wind valt weg en we hebben een heerlijk rustige nacht. We worden wakker van het gekrijs van een drieteenmeeuw die wordt aangevallen door een Artic Skua. De zon is er niet maar de bewolking hangt zo hoog dat we kunnen genieten van de omgeving. We gaan met de bijboot naar de wal om Tilmans rots met de naam van zijn boot erin gekerfd, de Baroque, te zoeken en tevens het "Lloyds hotel", een hut waar alle Svallbardzeilers komen en iets achterlaten. We vinden de Baroquerots en klauteren vervolgens, telkens achterom kijkend naar mogelijke beren, over hopen steengruis naar de Lloydshut.

Wat een opluchting als ik in de verte een boot van de Sijsselmannen zie die ook naar de hut op weg is. Gelukkig professionele schutters.

We gaan de hut in en vergapen ons aan het nostalgische interieur van scheepsplaquettes, het oergezellig zitje waar een “kaars voor het raam” niet ontbreekt en de vele scheepsnamen aan de houten wanden. We tekenen het gastenboek, laten een schets van de boot achter. Terug aan boord anker op en richting Lillienhookbreen, de breedste gletsjer (10 km breed) van Spitsbergen. Een muur van prachtige blauwtinten. Ons beoogde ankerplekje in Krossfjorden voor de nacht, Ebeltofthamna, ligt op lagerwal terwijl de ankerplaats aan de andere kant van Krossfjorden, Fjortende Julibukta, vol met ijs ligt. Dus besluiten we, ondanks dat het doordringend koud geworden is door te zeilen naar Ny-Alesund waar we in diep in de nacht aanmeren en fluks onder de wol kruipen. We worden wakker in de derde sombere dag op rij en vertrekken richting Longyearbyen. Het waait stevig. Na drie uur zeilen ronden we Kvadehukken en valt in Forlandsundet de wind helemaal weg. We motoren in ijsregen en besluiten in de hoop op meer wind te ankeren in Selvagen. Bij het optrekken van het anker de volgende morgen zit er een enorme bos kelp aan. Het broodmes moet er aan te pas komen. Onze wens wordt vervuld: acht knopen wind en een open hemel met af en toe een stuk blauwe lucht. We zeilen Forlandsundet uit op weg naar Longyearbyen. Onderweg bij Poolepynten worden we door een indrukwekkende hoeveelheid walrussen vergast op dansjes rond de boot. Na wat noodzakelijke inkopen verlaten we Longyearbyen richting Tempelfjorden. We laten het anker vallen in Bjonahamna. Even verderop de Anna Margaretha, een Hollands charterschip. Prachtige omgeving: je waant je in Pagodenstad. Bijzondere rotsformaties. Veel alken. We maken een lange wandeling langs de baai naar verlaten hutten en genieten van het inmiddels doorgebroken zonnetje. Toch blijft het voortdurend op je hoede zijn voor ijsberen een spelbreker. 's Middags anker op voor Pyramiden. Met de ijsschotsen van de Tunabreen zeilen we Billefjorden op. We “vlinderen” naar het einde van het fjord waar de Noordenskold gletsjer blauw glanst. Pal tegenover de glanzende gletsjer ligt het spookachtige, groezelige mijnstadje Pyramiden. We moeten 440 NK betalen om er 16 uur (!) te mogen liggen. We lopen langs de oude mijnruïnes en verlaten flatgebouwen, die volledig zijn overgenomen door hele kolonies meeuwen. Tot onze verrassing zijn er toch toeristen. Pyramiden is een populaire uitvalsbasis voor trekkers aan het worden.

We vertrekken 's morgens vroeg. We hebben geen zin om tegen de wind in te kruisen dus laten we al gauw in een toendra-achtige baai, Skansbukta het anker vallen. De weersvoorspelling gaf voor komende dagen variabele wind van maximaal 2m/s, en zon! We verheugen ons op een dagje lezen en spelevaren in de rendierrijke baai. 's Nachts worden we wakker van bonkende golven. We hebben 17 knopen wind en liggen pal lager wal! Het anker met de hand ophalen (helaas kapotte ankerlier) met 17 knopen tegenwind is een hele klus! Later horen we dat sommige expeditie uitstapjes zijn afgelast vanwege het plotselinge slechte weer. Eerder dan verwacht zijn we dus terug in Longyearbyen. Tijd om nog langs de enige weg die Spitsbergen rijk is, om Adventfjorden te fietsen en de hondenkennels te bekijken. Met pijn in het hart verlaten we adembenemend Spitsbergen voor een barre tocht over een onstuimige Barentszee. We zien veel dolfijnen en walvissen. Zelf een orka komt op bezoek, alsook een flinke boomstam. Beide houden gelukkig afstand. Na ruim vier dagen beuken bereiken we Andenes.

Onze onvergetelijke Spitsbergentocht is achter de rug.

Henk Nijenhuis, die vogelschieten mogelijk maakt

Henk woont aan de Mosselseweg, zijn huis grenst aan dat van Ellen en Schelto, die ik onlangs voor de Wildenborcher interviewde. In de tuin kwettert en tsjilpt het van de vogels, een heel gezellig kabaal. Henk heeft namelijk een groot vogelhuis met heel veel voer daarin.

Al woont Henk vanaf 1988 hier in ons buurtschap de Wildenborch, hij is geboren op het Langen ('t Venne), wat verbonden is aan Klein Dochteren en waar hij nog graag komt. In het mini buurtschapje rond zijn huidige huis heeft hij vertrouwde contacten opgebouwd. Zo heeft Henk ook een eerste buur voor als er iets gebeurt en al woont hij hier alleen, zo voelt het niet.

Henk speelt niet alleen een belangrijke rol voor de buurtschappen Klein Dochteren en de Wildenborch, voor nóg 20 tot 25 plekken in de Achterhoek doet hij dat, waaronder de Zwarte Cross, niet de minste. Henk heeft namelijk een kogelvanger die hij verhuurt, voor bij het vogelschieten, aan iedere vereniging of buurtschap waar geschoten wordt om voor een jaar koning of koningin van het buurtschap te worden. Aan dit soort objecten hangen allerlei veiligheidsmaatregelen. Zo hoort iedere vereniging elk jaar een vergunning aan te vragen bij de gemeente. En omdat er voor het vogelschieten kogels (lood) worden gebruikt, is het verplicht dit op te vangen door middel van een speciale kogelvanger (zie foto).

De kogelvanger is nu 22 jaar oud en door 7 verenigingen samen gemaakt. Het ziet er niet ingewikkeld uit, maar het kostte wekenlang werk. Wapen- en jachthandel Martens in Vorden, Almat in Laren en installatiebedrijf Woestenenk in Barchem hadden er ook een aandeel in, evenals Henk zelf, die overigens timmerman van beroep is. De kogelvanger is onderdeel van een hele constructie met oliedruk gebouwd, waarmee de bak de hoogte in kan. De affuit, waar het geweer in staat en beperkt naar rechts en links kan bewegen, heeft hij zelf gemaakt bij Hoftijzer.

Wat ik niet wist, is dat in sommige buurtschappen vrouwen volgens de traditie het zgn. vogelgooien beoefenen en de mannen schieten vogels. Bij de vrouwen gaat dit als volgt: ze proberen de vogel die op een houten paal staat, er met een knuppel af te gooien.

Deze buurtschappen kennen dan ook een koning én een koningin. In Barchem ziet Henk dat er apart voor mannen én vrouwen vogelschieten georganiseerd is. De vraag neemt ook toe dat vrouwen meer willen schieten. Zo zie je de hang naar gelijkwaardigheid doorklinken.

En denken wij dat ons buurtschap zo actief is, er zijn meer zeer actieve buurtschappen weet Henk, zoals in Barchem en in het Ruurlose Broek, waar jaarlijks vele activiteiten georganiseerd worden.

Henk wil bij de verhuur van zijn kogelvanger altijd zelf aanwezig zijn, omdat hij als uitlener ervan de veiligheid waarborgt. Ook staat hij er voor advies over hoe men moet schieten. Het kan dus zijn dat u door Henk geïnstrueerd bent geweest tijdens het vogelschieten in de Wildenborch, waar hij bijna jaarlijks komt.

Hij maakt wel eens mee dat mensen nog voordat ze schieten tegen hem zeggen: 'Ja, ik wil geen koning worden hoor, denk je dat ie eraf zal vallen?' waarna Henk denkt: 'Tsja, je kunt óók niet schieten!' Eén keer liet hij zich verleiden door te zeggen dat de vogels vast niet zou vallen, en natuurlijk gebeurde het wel ...

Zelf schiet hij eigenlijk nooit mee. Al kriebelt het wel, er komt altijd commentaar op, of men vertrouwt het niet dus dat laat hij zo. Wie weet gaat hij met deze kriebels nog iets doen, want hij is sinds een paar maanden met pré pensioen na vele jaren timmerman te zijn geweest en heeft nog wat tijd over. Al doet hij nog steeds wat fijn kluswerk voor de leuk.

Bedankt en tot ziens Henk!

Een vraag van de Oranjevereniging

Een paar jaar geleden kregen we van de Oranjevereniging in Vorden de vraag om alle schutterskoningen en -koninginnen door te geven. Dit omdat ze in het kader van hun 120-jarig bestaan in 2018 het Keizerschieten gingen organiseren.

Wij hebben alle gegevens bij elkaar gezocht en zijn een heel eind gekomen, zoals u in onderstaande lijst ziet. Maar we missen nog een paar namen, daarom graag uw medewerking om de twee ontbrekende schutterskoningen -koninginnen te vinden, of eventuele fouten te herstellen.

Reacties graag mailen naar Harrie Dinkelman: ghdinkelman@versatel.nl

De volgende schutterskoningen en –koninginnen (vanaf 1958) zijn bij ons bekend:

2019	Johan Addink	1988	Wim Sligman
2018	Martie Sprukkelhorst	1987	Bennie Wentink
2017	Frans van Gils	1986	Jan Kornegoor
2016	Bennie Wentink	1985	Gerard Meulenbrugge
2015	Mariska van Ditshuizen	1984	Henk Winkels
2014	Gerrit Kruisselbrink	1983	Jan Wentink
2013	Hans Reintjes	1982	Frans Staring
2012	Petra van der Velde	1981	Jan Pardijs
2011	Hans Reintjes	1980	W. Groot Nuelend
2010	Johan Addink	1979	Dick Korenblek
2009	Freddy van Ditshuizen	1978	Wim Sligman
2008	Herman Klein Brinke	1977	Bennie Bargeman
2007	Jan van Ark	1976	J. Groot Nuelend
2006	Ben Godtschalk	1975	Jan van Ark (door loting)
2005	Gea van Dommelen	1974	??
2004	Joop Groot Nuelend	1973	Joh. Braakhekke
2003	Rita Houwen	1972	Jan Kornegoor
2002	Arjan Zweverink	1971	Joh. Wentink
2001	Rob Holsbeeke	1970	H. Horstman
2000	Han Eskes	1969	G. Meulenbrugge
1999	Bert Kornegoor	1968	J. Wentink
1998	René Eggink	1967	Blesgraaf
1997	Wim Sligman (door loting)	1966	Haverkamp
1996	Jaap van Amstel	1965	Joh. Braakhekke
1995	Rob Holsbeeke	1964	H. Dijkman
1994	Petra Weyner	1963	H. Klein Brinke
1993	Henk Winkels	1962	M. Gotink
1992	Gerrit Klein Brinke	1961	Joh. Brinkerhof
1991	??	1960	A. Meulenbrugge
1990	André Abbink	1959	G. Bent
1989	H. van de Kamer	1958	D. Horstman

Koningsdag 2020 werd 'Woningsdag'

Vlag en wimpel wapperden overal in de Wildenborch

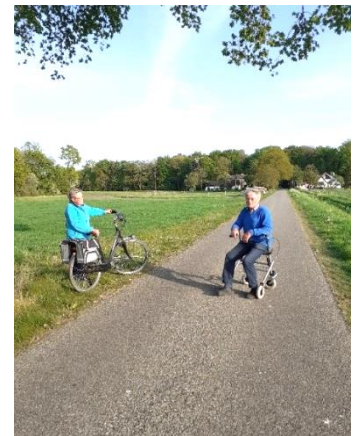
Samen met de buurt Het Wilhelmus zingen met open ramen of op straat, nee dat lukt niet in de Wildenborch waar we allemaal een groot eigen erf hebben. We zouden elkaar niet eens horen zingen vanuit de verte. "Wat boffen we toch met zoveel ruimte rondom ons huis", zo hoorde ik nogal eens opmerken in deze tijd van de anderhalve-meter-samenleving.

Op de weg is het heel rustig

Op de Wildenborchseweg konden we rustig staan om een foto te maken van de Hoppenhof, Er was geen verkeer te zien, zelfs niet in de verte.

Op de Schoolhuisweg fietst Hennie Zweverink, onderweg naar de brievenbus. Tijd voor een praatje met Bertus Wiltink is er wel. Met gepaste afstand kan dat nu midden op de weg.

Koningsdag vieren rondom eigen huis, hoe?

Gerben en Dean Sligman

Isa en Tygo Bijenhof

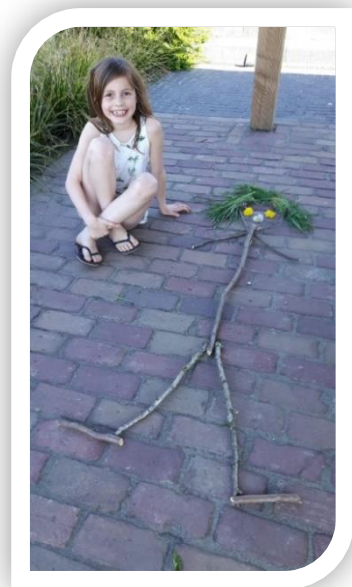
Koningsdag 2020 op eigen erf:

Nijlandweg:
Spelletjesmiddag:
kinderen
Mensink en Groot Nuelend

Wildenborchseweg:
kinderen Bijenhof creatief bezig

Mosselseweg:
kinderen Berenpas spelen in
hun eigen huisje

Galgengoorweg, huize Mennink:

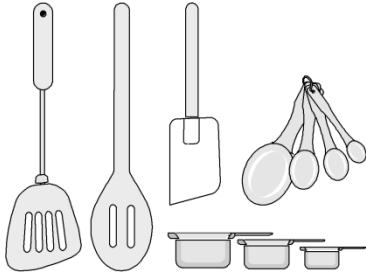

Joke Wiltink, met dank aan allen die één of meer foto's stuurden.

Oproep: 'de zomer van sociale afstand 2020'

Nu het Oranjefeest en de Staringavonden niet doorgaan hebben we ruimte om uw/jouw ingezonden foto's van vakantie en/of activiteiten op eigen erf te plaatsen in de Wildenborcher van september.

Inzenden vóór 20 juli. Liefst per mail, mag ook per whatsapp. (zie redactiegegevens)

Forel met ontbijtspek

Gijs van den Biggelaar leverde ons weer een bijzonder recept. Het is licht, fijn voor dit seizoen. En een heel aparte combinatie van vlees en vis.

Ingrediënten (voor 4 personen):

- 4 forellen
- 2 tenen knoflook
- Peper, eventueel zout (we gebruiken ook al spek...)
- 15 verse rozemarijn takjes
- 8 plakken ontbijtspek
- 2 eetlepels kappertjes
- 6 eetlepels witte wijn
- 4 stukken bakpapier
- Olijfolie

Vorbereiden:

Oven voorverwarmen op 225 graden. Forellen onder koud stromend water schoonspelen en met keukenpapier droogdeppen. Knoflook pellen en fijnhakken. Stukken bakpapier in het midden bestrijken met olie. Forellen met peper en eventueel zout bestrooien en midden op het bakpapier leggen. Helft van rozemarijn en helft van knoflook in de buik van de vissen stoppen. Rest knoflook erover strooien, spek erop leggen en andere takjes erop leggen. Kappertjes erbij scheppen. Over elke vis 1 eetlepel olie en 1 eetlepel witte wijn schenken. Papier boven vis dichtvouwen en uiteinden dichtdraaien. Forellen op bakplaat leggen.

Bereiden:

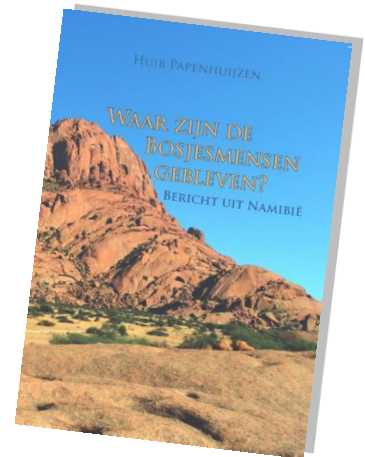
Forellen in de oven in ca. 20 minuten gaar bakken. Op elk bord 1 pakketje leggen. Lekker met tagliatelle met tomatensaus.

Eet smakelijk,
Gijs

Waar zijn de Bosjesmensen gebleven?

Dat is de titel van het nieuwe boek van buurtgenoot Huib Papenhuijzen. Er waren voorbereidingen getroffen voor een feestelijke presentatie bij de Bruna in Vorden. Dr. Jan Terlouw had al eerder de drukproef gelezen en was onder de indruk. Hij was bereid om op zaterdag 14 maart jl. het eerste exemplaar in ontvangst te nemen. Jammer genoeg kon de feestelijke presentatie niet doorgaan, vanwege het oprukkende coronavirus. Met Terlouw is afgesproken op een later moment in het jaar opnieuw aandacht te besteden aan het boek: Waar zijn de Bosjesmensen gebleven?

Na het verslag van zijn bezoek aan Madagaskar beschrijft Huib ditmaal het leven van de Bosjesmensen in Namibië. Deze interessante mensen leven al meer dan honderdduizend jaar als jagers-verzamelaars in Afrika. Nauwkeurig, toegankelijk en hier en daar humoristisch beschrijft hij hoe de Bosjesmensen in hun natuurlijke omgeving samenleven en wat de gevolgen waren van het verschijnen van andere bevolkingsgroepen in het zuiden van Afrika. De rode draad doorheen ook deze studie is competitief en coöperatief gedrag, niet alleen van de mens, maar ook van allerlei bijzondere dieren en planten in dit droge woestijnland. Het enthousiasme en de leergierigheid spatten ervan af en zuigen de lezer mee, zodat u verlangend uitziend naar meer.

Uit verwondering over het vaak tegenstrijdige gedrag van de hedendaagse mens onderzoekt Huib de samenhang tussen concurreren en samenwerken. Beide gedragsfenomenen komen in de gehele levende natuur voor en zijn de moeite van het bestuderen meer dan waard. Deze uitgebreide studie begint bij de jagers-verzamelaars en gaat door tot de mensen in onze tijd. Deze studie zal naar verwachting in de loop van dit jaar verschijnen.

In 1997 begon Huib met het reizen naar tamelijk onbekende gebieden om daar in contact te komen met de plaatselijke bevolking. Hij verwonderde zich over het egalitaire gedrag van caboclos in de Amazone, Wichi- en Pilaga-indianen in Argentinië, Joepiks in Siberië, Chamorro in de Stille Zuidzee, Boerjaten in Mongolië, Mikea in het zuiden van Madagaskar en nu de Bosjesmensen in de Kalahari.

Om u alvast een idee te geven wat u kunt verwachten van dit boek plaatsen we hieronder een passage:

*De Bosjesmensen vingen dieren met strikken gemaakt van struisvogelpezen, toverden met lange gebogen speren malse springhazen, een soort mini kangoeroes, uit hun diepe ondergrondse burchten te voorschijn en slopen vermomd als struisvogels naar de grote grazers om hun pijlen van dichtbij op hen af te kunnen schieten. De Bosjesmensen kenden vele soorten plantaardig en dierlijk gif en wisten alles over vindplaatsen, toebereiding en uitwerking, maar ook over de nodige veiligheidsmaatregelen. Zo verzamelden zij *Diamphidia nigro-ornato*-larven, die zich in de buurt van mirre- en wierookstruiken tot op een meter diep onder de grond voor hen verborgen hielden. De kever is even gevreesd als haar nichtje de coloradokever, die onze aardappelplanten voortdurend opeet. De Bosjesmensen voelden zich dan ook niet bezwaard om met een vijzelstokje het sap uit die bleke kronkelwormen in de kom van het heupgewricht van een giraffe uit te persen. Vervolgens doopten ze hun pijlpunten in dat elixer en lieten het opdrogen.*

De Europese kolonisten voelden zich in zuidelijk Afrika weliswaar superieur aan de wilde naakte mens en qua bewapening, agressie, competitiviteit en uitbuiting waren ze dat zonder twijfel, maar stiekum bewonderde de witman de Bosjesmensen. Ronduit jaloers waren ze op hun prachtige blanke tanden, steevast fiere fallus, vetvrije lichaam, kennis van de natuur, inventiviteit, doorzettings- en overlevingsvermogen en last but not least hun leeuwenmoed.

Het boek kan per mail besteld worden bij uitgeverij Boekscout. Het boek is ook verkrijgbaar bij de Bruna in Vorden en andere boekwinkels. De prijs is € 17,50.

Oude prent inspireert tot iets nieuws

De Wildenborch ten tijde van A.C.W. Staring

De mooie oude rode beuk, bij de brug richting Kapel, moest eraan geloven helaas.... Hij werd ziek gemaakt door een kwaadaardige zwam en je kon erop wachten dat hij zou omvallen. De vrees was, dat hij dan bovenop de brug terecht zou komen en dat zou een flinke schadepost opleveren. Toen is toch maar besloten hem weg te laten halen, met o.a. hulp van Martie Dijkman. Als zo'n reus valt, doet dat altijd pijn. Maar... er is ook weer plaats voor iets nieuws.

Op een oude prent zagen wij dat ongeveer op die plek een treurwilg heeft gestaan (geheel rechts op de prent, waar ook de brug nog zichtbaar is).

Wij besloten 'de oude tijd' naar het 'nu' te halen en zo pronkt er nu een mooie treurwilg, klein nog van stuk, maar als hij later groot en sterk is zal hij zijn takken als een zachtgroen gordijn over en langs het water spreiden. Wij stellen ons voor dat de oude tijden zo een beetje herleven en dat de fietsers en wandelaars van deze tijd er onder door kunnen gaan om hun weg richting Kapel te vervolgen.

Jennine Staring

Postvak In

- | [Redacted]
- | [Redacted]
- | [Redacted]
- | [Redacted]
- | [Redacted]
- | [Redacted]
- | [Redacted]
- | [Redacted]
- | [Redacted]
- | [Redacted]
- | [Redacted]
- | [Redacted]
- | [Redacted]
- | [Redacted]
- | [Redacted]
- | [Redacted]

Noor, bedankt voor het meedoen aan Postvak In! Wij sturen de mail door.

Renske, houd je Postvak In goed in de gaten

Oranjefeest Wildenborch afgelast

Wegens de maatregelen omtrent het COVID 19 virus, is besloten dat er tot 1 september 2020 geen evenementen mogen plaatsvinden.

Helaas geldt dit dus ook voor het Oranjefeest op zaterdag 27 juni in de Wildenborch. De eerste voorbereidingen waren al gemaakt maar helaas. De ideeën nemen we mee naar volgend jaar.

We vinden het heel jammer, maar de gezondheid van mensen gaat voor.

Foto: Johan Braakman

Dit jaar zullen er ook geen automatische incasso's plaatsvinden voor het Wildenborchfeest.

We hopen iedereen, in goede gezondheid, op het Oranjefeest 2021 te zien.

De Oranjecommissie

Dit jaar geen Staringavonden

Foto: Johan Braakman

In 2019 speelde de extreme hitte ons parten en moest de eerste Staringavond worden afgelast. De thermometer stond op 40 graden. En we waren zo blij met de toezegging van Manja Bedner van Het Kamertheater en dichter Sander Grootendorst om weer een heel bijzondere invulling te geven aan de Staringavonden. Beiden hadden toegezegd het in 2020 opnieuw te willen doen, maar helaas.

Door de coronamaatregelen hebben we moeten besluiten dit jaar de Staringavonden niet door te laten gaan.

Volgend jaar doen we het niet 'dunnetjes', maar 'dik' over!

De Kapelcommissie

Stichting 't Oude Kinderboek

De avonden van de Wildenborchse Vrouwen Club zijn altijd een beetje een verrassing voor ons. Het bestuur verklapt niet heel veel van te voren, alleen waar het ongeveer over gaat. En dat is best fijn, want je struint binnen voor de koffie om 8 uur en dan laat je het gewoon over je heen komen. Deze avond krijgen wij een presentatie over oude kinderboeken. Leuk. Al snel blijkt dat juist wij heel veel oude kinderboeken hebben, in Lochem. En wij –het gewone publiek- hebben ze eigenlijk wel degelijk, want al die boeken staan in een soort openbare bibliotheek. Net zoals bij andere bibliotheken kun je daar de boeken bekijken, lenen, en soms –als ze een dubbele kopie hebben- kopen. Wat een rijkdom. Je kunt, als je lid bent van een 'gewone' bibliotheek in Overijssel of Gelderland, zelfs daar de boeken *gratis* lenen.

Wie zit achter deze openbare schat van oude kinderboeken? Dat is de stichting 't Oude Kinderboek, kortweg StOK genoemd. De stichting is ooit begonnen als verzameling van Toos Zuurveen, wonend in Groningen. Zij was geïnteresseerd in kinderboeken door de eeuwen heen en plaatste een oproep in een landelijk blad om oude kinderboeken te werven. Dit leverde grote hoeveelheden boeken op, zoveel dat op een gegeven moment een stichting werd begonnen die een filiaal in Zutphen kreeg vanwege de meer centrale ligging in Nederland. Daarna is de loopbaan van de stichting niet bepaald eenvoudig geweest -door de tijd is de stichting van naam, drijvende kracht en stad veranderd- maar, is uiteindelijk in 2018 terecht gekomen bij Het Stadshuis in Lochem (het voormalige stadhuis).

De stichting heeft stand weten te houden dankzij de vele vrijwilligers die een warm hart aan kinderboeken toedragen en vanuit het belang dat oude kinderboeken cultureel erfgoed zijn. Oude kinderboeken kunnen veel onthullen over onze culturele geschiedenis en kunnen ons dat heerlijk sentimentele gevoel geven om ze weer in handen te hebben.

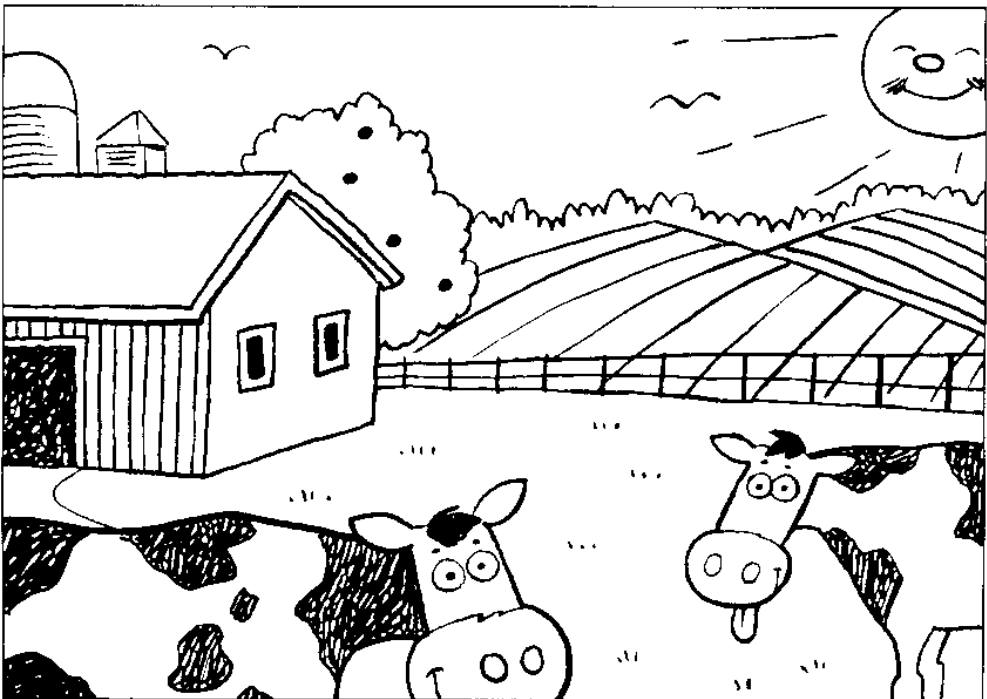
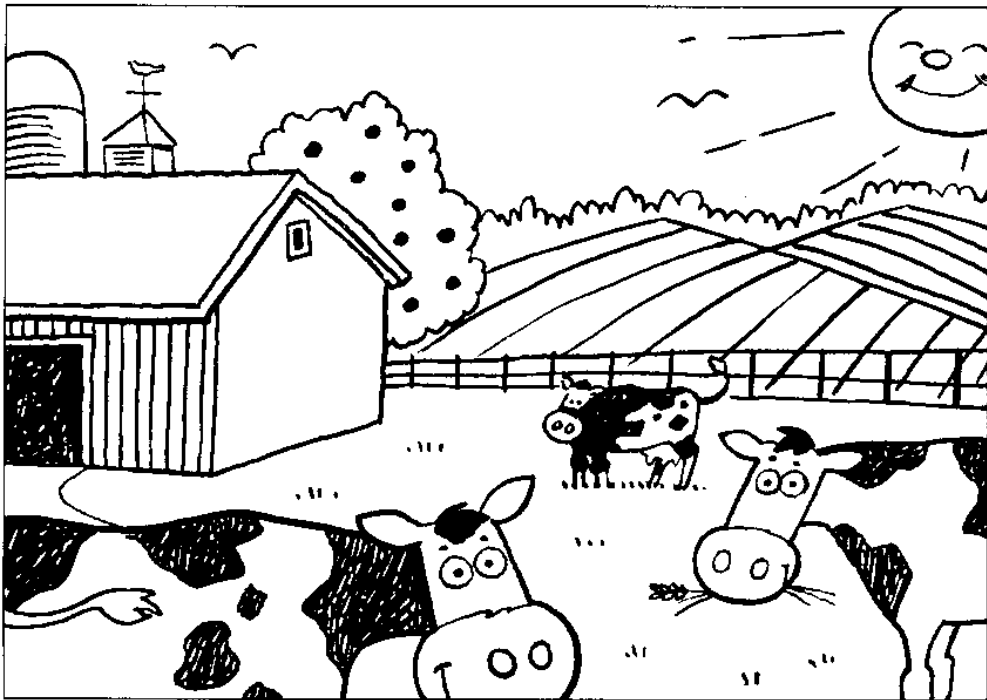
Velen van ons herkenden de boeken die tevoorschijn kwamen; Cissy van Marxveldt, Diet Kramer, Dik Trom, Pietje Bell... (de jongeren onder ons geloofden het wel ;-), en er werden ook persoonlijke lievelingsboeken herkend.

Mocht je jeugdherinneringen willen ophalen, dan kun je die tussen de collectie van 25.000 boeken zoeken in het souterrain van Het Stadshuis. De openingstijden van StOK staan op hun website (<http://www.stichtingoudekinderboek.nl/>). Het verhaal van StOK werd verteld door vrijwilligster Gerrie Halsema, die ons de hele avond met kleur en vrolijke humeur heeft vermaakt. Veel dank daarvoor!

Jess Cundall

Kinderpagina

Zoek de 8 verschillen!

Wildenborch Quiz: Het Seck

We gaan terug naar Het Seck. We zien hoe daar twee windwatermolens stonden in ons buurtschap. En heeft u zich ook altijd afgevraagd hoe een borch, een versterkte vesting met een dubbele gracht, ooit gebouwd kon worden zonder stromend water in de buurt? De fossiele Wildenborchse Laak is het antwoord.

Heel lang geleden, toen zelfs de runderen nog geen naam hadden, simpelweg omdat er nog geen mensen waren om die beesten hun naam te geven, lag er dus een dikke veenlaag in Het Seck, ook wel Het Lochemmer Veen. Het gebied ten oosten van de Lochemse Berg. Allemaal namen van later, want mensen waren er dus nog niet.

Een klein stroompje in het uiterste noorden voerde wat water af naar De Berkel. Het grootste deel van het gebied voerde het overtollige water echter af naar het zuiden, naar de Baakse Beek. Het land liep die kant op af.

Het water verzamelde zich in geultjes, stroompjes, beekjes en, tenslotte, in een laak. Die laak mondde uit in de Baakse Beek, juist ten oosten van waar heel veel later "De Jaeger" (Mosselseweg 14) werd gebouwd. Voor zover ik weet heeft deze laak geen naam, dus laten we hem de "Wildenborchse Laak" noemen.

Midden in Het Seck was de veenlaag dik, naar het zuiden toe steeds dunner, en bij de beek afwezig. De Baakse Beek trad geregeld ver buiten haar oevers. Veen kreeg daar geen kans. In het boven de beek gelegen Mossel (veenmos) was wel veen, zoals de naam al aangeeft.

Toen de mens zijn opwachting maakte in Het Seck, vond hij daar een vruchtbaar en vochtig gebied. Veen bestaat uit oude, onverteerde plantenresten, met volop voedingsstoffen voor nieuwe planten om te groeien. En zoals het de mens betaamd, wist hij wel raad met de vochtigheid. Hij begon subiet greppeltjes te graven om zijn akkertjes en velden wat droger te maken.

Weer een hele poos later ontdekte de mens dat het veen uit de ondergrond, mits goed gedroogd, ook geschikt was als brandstof: turf. Dat kwam goed uit, want hout werd steeds schaarser. De meeste bomen uit de omgeving waren al gekapt voor timmerhout en brandstof.

Veen blijft alleen in stand als het niet kan verteren. Omdat veen zo nat is kan geen zuurstof toetreden en gaat het veen niet rotten. Maar met de eerste ontwatering is ook de teloorgang van het veen in gang gezet. Bij het drogere veen kan wel zuurstof komen en die zuurstof zet de vertering in gang.

Eerst haast onmerkbaar langzaam, maar met het toenemen van de ontginning en vooral door de steeds intensievere turfwinning, verdween het veen steeds sneller. En dus niet alleen in de kachel waar de turf werd verstoekt, maar ook in het veld, omdat het veen ontwaterde.

Dicht bij Lochem waren de activiteiten het grootst. Daar verdween het veen het snelst. De helling van het land naar het zuiden toe, het verhang, ging zo verloren. De afwatering naar de Baakse Beek werd steeds moeilijker, het land steeds natter. We hebben het dan vooral over Het Seck ten noorden van het Hoogevonder. Het zuiden waterde ook steeds moeilijker af, maar de stroom naar de Baakse Beek bleef wel in stand.

Het uiterste noorden waterde toch ook af naar De Berkel? Ja, maar dat was onvoldoende voor droge voeten. In 1735 en 1793 had men het nog geprobeerd door de Oude Veengoot uit te diepen, maar dat bood geen oplossing voor verderaf gelegen land.

In 1801 slaagde A.C.W. Staring er in de (Wildenborchse) Veengoot te graven tussen Het Hoogevonder en de Oude Veengoot. Dat werkte buitengewoon goed voor de noordwestelijke Seck. Het werd daar veel droger.

Door dat succes en met veel planning en geduld, kwam in 1840 ook de Barchemse Veengoot tot stand. Resultaat was een droger land, maar ook het in recordtijd verdwijnen van de rest van het veen. De boeren hebben dat gemerkt, eind 19^e eeuw. Van vruchtbaar veen ging men naar dor zand. Ineens was bemesting van het land nodig om de gewassen goed te laten groeien.

Het gebied rond het kasteel waterde nog wel af op de Baakse Beek, maar dat ging steeds moeizamer. Ook hier was al veel veen verdwenen waardoor minder hoogteverschil naar de beek overbleef. Bovendien kwam de beek vaak hoger. Voor de watermolens stroomafwaarts werd het water opgeschut en door slecht onderhoud ging de afvoer moeizamer.

Hoe weinig veen er nog was weten we uit de aanleg van het nieuwe parkbos bij De Wildenborch na 1768. Dat bos werd tegen de nattigheid op rabatten aangelegd en de geulen tussen de rabatten reikten tot diep in de zandgrond.

Die rabatten illustreren ook hoe moeizaam de afvoer van overtollig water ding. Ter bevordering van de afwatering stond er toen al geruime tijd een windwatermolen aan de Wildenborchse Laak, vlakbij boerderij Molendijk (Galgengoorweg 19). Landschrijver Smits beschreef hem in het verslag van zijn bezoek in 1781, voordat De Wildenborch door D.H. Staring werd aangekocht, maar in 1635 stond daar al een windwatermolen op een kaart.

Het was een molen met een door de wind aangedreven schoepenrad, dat rechtstreeks in de laak stond. De waterstroom werd een beetje geholpen richting de beek.

Na 1801 veranderde de waterhuishouding drastisch. Bijna alle water van de noordelijke Seck werd nu naar De Berkel afgevoerd; de grondwaterstand daalde; de afvoer van de Wildenborchse Laak werd veel kleiner. De windwatermolen stond nu meestal werkeloos en moet tussen 1810 en 1827 afgebroken zijn.

Ook in de zuidelijke Seck verdween het veen nu in rap tempo. Het hoogteverschil tussen dat land en de beek werd weer ongunstiger, zodat er rond 1840 opnieuw een windwatermolen nodig was ter ontwatering. Ditmaal stond de molen noordelijker (tussen Galgengoorweg 20 en 22), met een molenboezem waar het uit te pompen water zich verzamelde en bedijkte afvoerkanaaltjes waardoor het water richting beek werd geleid. Waarschijnlijk had deze molen een vijzelpomp. Deze kan het water veel hoger opvoeren dan het schoepenrad van de eerdere molen.

De Wildenborchse Laak

Hoe de Wildenborchse Laak door de noordelijke Seck liep is niet meer te achterhalen. Hij stroomde boven op het veen. Ik heb geen sporen gevonden in de huidige ondergrond.

Een kaart uit 1627 toont de loop van de laak, van oost naar west, ruim ten noorden van het kasteel. De laak heeft ooit de dubbele gracht van De Wildenborch gevoed, want het is wel fijn als de verdedigingsgrachten ook vol water staan. Heeft de laak zich in de loop van de tijd verlegd? Met een veranderende ondergrond kon dat zeker gebeuren. Of heeft iemand hem verlegd, bijvoorbeeld tijdens een van de belegeringen van De Wildenborch? Het was geen brede stroom, dus zoiets is goed te doen en het berooft de verdedigers van vers water.

De benedenloop van de laak is wel goed te reconstrueren. Niet alleen staat die op een kaart uit 1845, in de huidige ondergrond is de loop nog te zien. Op de satellietfoto van 2018 tekent zich in het droge land te oosten van de Giezenkampweg duidelijk de bedding af. En ten zuiden van de Mosselseweg, waar de stroomsnelheid verminderde door minder verhang, liggen de meanders van de laak nog net zo in het bos. Kijk op de digitale hoogtekartaar waar dat heel mooi te zien is.

Van de tweede molen zijn de sporen van de twee afvoerkanaaltjes op de satellietfoto ook nog goed te herkennen. Van de windwatermolens zelf, ze zullen voornamelijk van hout zijn geweest, rest ons niet dan dat ze ingetekend zijn op oude kaarten.

Een met plaatjes en verwijzingen verrijkt versie van dit verhaal staat op <http://www.rikmars.eu/>
Klik linksonder op "Wildenborchquiz" en dan op "Het Seck".

Volgende keer:

Door ons buurtschap lopen de Wildenborchseweg, Vordenseweg, Kapelweg en Schoolhuisweg. Gewone straatnamen.

De Galgengoorweg, Wildenborgseweg/Nijlandweg en Mosselseweg zijn als meer bijzondere namen in deze rubriek al eens besproken.

Als u in de bredere omgeving kijkt, welke is dan uw favoriete straatnaam?

Ik hoor het graag op rik.mars@hotmail.com.

Rik Mars
rik.mars@hotmail.com

Het Weten Waard ....

Houtkap in de Wildenborch, 1907

Na de verkoop van de Wildenborch in 1907 werd het Bosket gekapt door houtkopers, zoals vastgelegd op deze foto van B. J. Hoetink (1).

(1) In: D.J. van der Ven, 1917. *Ons Mooie Nederland*, (deel II), *De Geldersche Achterhoek*.

Bernard Jacob Hoetink (1876-1960) was een bekende landschapsfotograaf uit Warnsveld, die tussen 1900 en 1925 veel, bijzonder fraaie foto's maakte in de Achterhoek. Op de website van het Regionaal Archief Zutphen zijn een aantal van zijn foto's te bekijken (<https://erfgoedcentrumzutphen.nl/>).

Gerda Rossel

75 JAAR
VRJHEID

In 2020 herdenken we het beëindigen van de Tweede Wereldoorlog, 75 jaar geleden. We vieren dat we sindsdien weer in vrijheid kunnen leven. Vorden werd op Paaszondag 1 april bevrijd en Lochem de dag erna op tweede Paasdag 2 april.

Wij geven dit jaar in alle vier edities van de Wildenborcher aandacht aan oorlogs- en bevrijdingsherinneringen uit onze buurt.

Op de volgende 11 pagina's het tweede deel.

En de bom bleef stom ....., door Gerrit Hazewinkel

75 jaar geleden vond in de Wildenborch een dramatische gebeurtenis plaats, met deels een goede en deels een slechte afloop.

De originele tekst, geschreven voor 'De Schorpaol' (periodiek van het Staringinstituut) is, met goedkeuring van Gerrit Hazewinkel, ingekort door Reinier Klein Brinke.

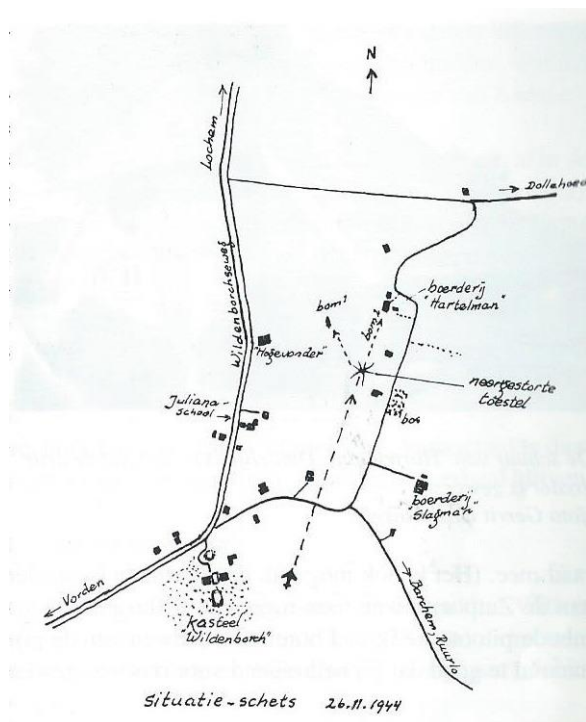
Zondag 26 november 1944, een rustige dag zoals meestal in de Wildenborch. De zon scheen en deed dappere pogingen de vele plassen te verdampen, na een forse en langdurige regenperiode. Op boerderij 'Slagman', waar ik ben geboren, genoot nog niet iedereen van een welverdiende zondagsrust. Vader Teunis en zoon Hendrik waren op de fiets naar de kerk in Barchem. Gezien de Duitse belangstelling voor 'Fahräder' niet geheel zonder risico. Achter de boerderij, 'vlak bij de nendure', spoelde mijn moeder de emmers en melkbussen (40 literbussen met kokend heet sodawater, een dagelijks ritueel om zodoende de kwaliteit van de melk te waarborgen. Een zwaar karwei, dat moeder Diekske vlot klaarde, want ze wist van aanpakken.

Op de deel bevonden zich reeds de melkkoeien, de pinken en de paarden. Willem Spelhofen, de knecht die jaren op 'Slagman' heeft gewerkt, was bezig met de laatste ochtendwerkzaamheden. Ik was graag in de buurt van Willem. Hij was een kindervriend, kon prachtig vertellen en bespeelde een trekzak. Bovendien hield hij van grapjes en kende en kon vele gymnastische kunstjes. Dat alles maakte hem zeer geliefd bij de kinderen Hazewinkel.

Ik hielp Willem op die zondagmorgen bij het vegen van de deel, na de hooimaaltijd van de koeien. 'Op 'n riege an de reppels', in een wat nu een ouderwetse stal heet, hadden zij -zoals koeien gewoon zijn- nogal wat hooi gemorst. 't Zal ongeveer half tien zijn geweest, toen mijn moeder de achterdeur opengooide, terwijl zij riep: "Mansluu, kom 's gauw kiekien". Willem en ik gingen onmiddellijk naar buiten, maar zagen niets bijzonders.

Moeder Diekske vertelde, dat ze een brandend vliegtuig uit zuidelijke richting zag komen, dat ongeveer 300 meter achter ons huis de grond rakend en dan weer opstuitend, tenslotte neerplofte in een weiland bij de burens. Dat laatste had ze niet goed kunnen zien, omdat het allemaal razend snel ging. Willem besloot meteen om een kijkje te nemen. Hij was beslist niet bang uitgevallen. In de meidagen van 1940 had hij gevochten tegen de Duitsers op de Grebbeberg en verbleef daarna nog acht weken in een krijgsgevangenkamp in Duitsland. Hij trok een warme jas en zijn laarzen aan. Ik deed hetzelfde en rende achter hem aan de weiden door.

Op het moment van het neerstorten van het vliegtuig (zie situatieschets) bevond zich op de Wildenborchseweg bij de familie Nijenhuis op 'Hogevonder' een groep Duitse soldaten. Die renden al juichend over akkers en door weilanden in de richting van het verongelukte vliegtuig in de veronderstelling dat het hier om een Engels gevechtsvliegtuig ging.

Dat viel echter lelijk tegen. Toen de Duitsers dichterbij kwamen bemerkten ze dat het een Duits vliegtuig betrof en sommige soldaten gedroegen zich ineens heel agressief.

Ik zie nog voor me, hoe een Duitse officier z'n geweer pakte en richtte op Willem, die juist vanuit tegenovergestelde richting kwam aangelopen. Willem bleef ogenschijnlijk heel rustig, deed zijn jas open, alsof hij wilde zeggen: "Schiet dan maar". De Duitser die daardoor misschien de waanzin van zijn gedrag inzag, liet het geweer zakken en schreeuwde: "Schnell helfen". Toen ik Willem later vroeg: "Hoe durfde je dat zo met de jas open?", vertelde hij, dat hij allang had gehoord aan het gerammel met de geweergrendel, dat het vuurwapen niet op scherp stond. Willem's ervaring met wapens maakte dat hij de Duitser overbluften. Voor mij waren die luttele seconden angstige ogenblikken en dacht Willem voorgoed te moeten missen.

De schreeuw van de Duitse officier om snelle hulp was niet overbodig. Ongeveer tien meter verwijderd van de vliegtuigbrokstukken lag de piloot kreunend van pijn in het natte gras. Snel werd van één van de dichtstbijzijnde boerderijen een ladder gehaald. Hermann, zoals de vlieger heette, werd erop gelegd en vervoerd naar boerderij 'Hartelman' van de familie Wentink. Daar in de schuur achter de boerderij, werd hem de eerste hulp verleend. Een beetje bang, maar vooral ook nieuwsgierig, liep ik langs de grote geopende schuurdeuren. Ik hoor nog één van Hermanns landgenoten zeggen: "Ruhig, ruhig, süsz Hermann".

Toen we in de Wildenborch, een paar dagen later, hoorden dat de piloot in het kleine Lochemse ziekenhuis aan de Zwiepseweg, waar nu 'De Hoge Weide' staat, was gestorven, wist ik daar niet goed raad mee. (Het is mogelijk dat Hermann is overleden in de Prins Hendrikschool aan de Zutphenseweg, toen ingericht als lazaret.) Aan de ene kant had ik medelijden met de piloot, die ik had horen schreeuwen van de pijn en aan de andere kant wist je maar al te goed dat hij bedreigend voor ons was geweest. Wat op die zondagmorgen tot een regelrechte ramp had kunnen leiden, werd ons pas later duidelijk.

Terwijl buren en toevallige passanten, stonden te kijken bij de brokstukken van het Duitse gevechtsvliegtuig en er geen weet van hadden, wat het neergestorte toestel nog meer had veroorzaakt, beleefden de bewoners van boerderij 'Hartelman' de angstigste ogenblikken van hun leven.

In het vliegtuig bevonden zich, voordat het neerstortte als gevolg van een aanval door een Engels gevechtsvliegtuig, twee flinke bommen (ik denk 250-ponders). Of de Duitse piloot heeft de bommen afgeschoten zonder het ontstekingsmechanisme in werking te stellen of ze zijn als het ware gelanceerd door de klap bij de onvrijwillige landing.

*Vooraanzicht van 'Hartelman' met de plek waar de bom binnendrong
(tek. Gerrit Hazewinkel)*

blijven.

De ene bom was in noordwestelijke richting gevlogen en lag een paar honderd meter verderop in een weiland. Evenals een olietank, welke tot stilstand kwam tegen een vruchtbom. De andere bom schoot regelrecht richting boerderij 'Hartelman', veroorzaakte daar grote paniek en enorm veel overlast en zal voor eeuwig de kern van het verhaal

=====

Op boerderij 'Hartelman' woonden toen: opa Jan Willem Wentink en zijn vrouw oma Janna, vader Berend Wentink (38 jaar) en moeder Dina (37 jaar) en de kinderen Janna (bijna 17 jaar), Johan (15 jaar) en Willemien (12 jaar).

De tijdelijke bewoners waren Willem Kamperman uit Vorden en Aaltje Kamperman-Wentink met hun kinderen Alie en Jannie. Aaltje en Willem en hun eerste dochter woonden in de oorlogsjaren in het centrum van Vorden in de Dorpsstraat. Vóór het einde van 1944 verwachtten zij hun tweede kindje. De ligging van Vorden aan de spoorlijn Zutphen-Winterswijk bracht met zich mee dat regelmatig luchtaanvallen werden uitgevoerd boven het dorp op Duitse goederentreinen door geallieerde vliegtuigen met alle vervelende gevolgen van dien voor de burgerbevolking.

Aaltje en Willem besloten in oktober 1944 de familie Wentink in de Wildenborch te vragen of ze met hun gezin tijdelijk onderdak konden krijgen op boerderij 'Hartelman', rustig en tamelijk achteraf gelegen, ver van de boze wereld.

Maandag 6 november fietsten zij in het donker van de vroege avond naar de Wildenborch. Willem met Alie van zes achterop en Aaltje met een poes in de fietstas, terwijl hun foxhondje dapper mee trippelde.

Onderweg kreeg Aaltje elke vijf minuten ontsluitingsweeën, ze stopten dan even. Met haar buik over het fietsstuur wachtte Aaltje tot de wee voorbij was.

Toen ze aankwamen op 'Hartelman' vielen ze met de neus in de boter, want de 'vrouwluu waren net an de gange um 't pas geslachte varken tut etbare possies te verwerken'. De slachtdrukke weerhield oma Wentink er niet van om Aaltje te verwelkomen met de woorden: "Foj, foj, ieluu komt ok op 'n kniepert". Zij kon dat gerust zo duidelijk zeggen, omdat Aaltje daar letterlijk kind aan huis was. De moeder van Aaltje stierf toen ze vier jaar oud was en vanaf dat moment, totdat ze een tiener was geworden, werd ze verzorgd en opgevoed door haar oom Jan Willem en tante Janna.

Dat oma Wentink gelijk had met de door haar geplaatste opmerking bleek nog diezelfde avond. Nadat de huisarts, dokter De Vries, rond half elf 's avonds Aaltje een spuitje had toegediend ter bespoediging van de geboorte werd om elf uur maandagavond 6 november Jannie Kamperman geboren. In alle rust en stilte had de geboorte plaats gevonden.

Maar drie weken later, op zondagmorgen 26 november, werd de landelijke rust wreed verstoord. (Aaltje vertelde mij later dat ze een paar dagen daarvoor 's nachts gedroomd had over een groot vliegtuig, dat op het dak van boerderij 'Hartelman' lag, waarbij de propeller voor het voorhuis langs draaide.)

Willem Kamperman en Johan Wentink maakten toen een korte wandeling. Opeens zagen ze, kijkend in zuidelijke richting, een brandend gevaarte hun kant opkomen. Zij liepen zo vlug ze konden het erf op en gingen plat op hun buik achter de paardenstal liggen, niet wetend hoe onveilig ze daar lagen. Voor de boerderij en in de grote keuken waren de vrouwen. Waarschijnlijk heeft Johans moeder Dina het eerst alarm geslagen toen ze het vliegtuig en rondvliegende brokstukken zag, terwijl ze riep: "Dat geet neet good, griept den kleinen".

Aaltje rende naar de slaapkamer, waar de baby lag. Juist op het moment dat ze Jannie uit de kinderwagen pakte, schoot met donderend geraas de tweede bom door de voorgevelmuur van de kamer. Een kleerkast werd doorboord en omvergegooid, de kinderwagen gekreukeld en Aaltje werd verwond aan beide scheenbenen. Eén van de vele rondvliegende bakstenen trof baby Jannie aan de zijkant van haar hoofdje. Ook glasscherven gaven de baby lichte verwondingen. Even is de baby buiten bewustzijn geweest.

Johan Wentink wijst de plaats aan waar hij en Willem Kamperman dekking zochten.

Intussen was de bom met hoge snelheid verder geraasd, al roterend dwars door de slaapkamermuren en nog een tweede kleerkast. De kleding zat vastgewonden rondom de stabilisatievlakjes aan de achterkant van de bom. Toen kwam de bom op de deel, scheerde over de zes pinken, die toevallig (!) allemaal lagen te herkauwen, waardoor niet één dier verwond werd. Het laatste obstakel werd genomen: de houten wand van de paardenstal. In de stal bij het paard bleef de bom liggen, zonder het paard te blesseren.

Op minder dan een meter afstand van de bom lagen nog steeds Johan en Willem plat op de grond achter de boerderij.

=====

Een niet ontplofte bom was de volgende realiteit. Met behulp van vele burens werden huisraad en waardevolle bezittingen uit de boerderij gehaald en tijdelijk opgeslagen in een leegstaand kippenhok. Het vee dreef men de weide in, tot verbazing van passerende mensen, die niet van de benarde situatie op de hoogte waren.

Vader Berend Wentink heeft, zeer riskant, het paard over de bom laten stappen en naar buiten geleid. Ook wij als jongens van 10, 11 en 12 jaar hielpen mee.

Later op de dag kwam, volgens mij, de Duitse mijnopruimingsdienst om de bom onschadelijk te maken. Op vrij korte afstand stonden wij erbij en keken ernaar. En de bom bleef stom .....

Drie dagen lang kreeg de hele familie Wentink gastvrij onderdak bij de naaste burens de familie Klein Ikkink.

Intussen werd het puin opgeruimd en het huis stofvrij gemaakt. De gaten werden zo goed mogelijk gedicht, waarna de familie Wentink en Kamperman terugkeerden naar de boerderij.

Enkele dagen na de crash werden de boeren uit de omgeving door de Duitsers opgeroepen te helpen met het afvoeren van de brokstukken om deze met paard en wagen over de modderige zandweg naar de verharde weg te brengen. In de bocht van de Wildenborchseweg, bij het kasteel, stonden Duitse vrachtauto's om de schroothoop over te nemen.

In verband met de brandstofschaarste hadden wij de laatste oorlogswinter regelmatig vrij van school. Zo ook die middag tijdens de 'expeditie-wrakstukken'. Op een gegeven ogenblik, toen enkele schoolvrienden en ik bezig waren met het wegslepen van een stuk vliegtuigromp, ontdekte ik door een elektrische schok een grote batterij, ongeveer 25 cm. lang, 7 cm. hoog en 5 cm. breed.

Zelf vond ik -en mijn vrienden gelukkig ook- dat ik 'het meeste recht' op dat ding had. Ik heb de batterij uit de romp gesloopt en stiekem via een omweggetje onder bladeren verstopt in het bos van mijn vader. Overal liepen Duitse soldaten te controleren of alles naar wens verliep. In de schemering heb ik de batterij tevoorschijn gehaald en mee naar huis genomen. Thuis hadden we regelmatig onderduikers van wie er één, Piet van der Wolde, bij de Nederlandse Spoorwegen werkte als electro-technicus; sinds de spoorwegstaking verbleef hij meestal in de Wildenborch bij de familie Klein Ikkink, bij ons en bij anderen.

Piet had meteen een plan met de batterij. Hij nam kapotte gloeilampen, brak het glas en soldeerde een fietslampje op de twee gloeidraadjes. Je kon deze totaal nieuwe combinatie gewoon in bestaande fittingen draaien en via de lichtschakelaars het fietslampje aansteken. Zo hadden we een klein beetje licht in de woonkeuken, de grote keuken en de bijkeuken, welke wij waskamer noemden. 't Was in elk geval beter dan zelf al fietsend licht produceren of het valse schijnsel van olielampjes. Drie weken hebben we geprofiteerd van de op de Duitsers buitgemaakte batterij. Toen was hij helemaal leeg.

Omdat de bom bleef zwijgen, konden de families Wentink en Kamperman hun verhaal navertellen.

The Lancaster that got stuck in the Wildenborch

Van beroep is hij actief voor de ANWB, hij is wegenwachter. Gefascineerd door techniek, gek van voetbal, van oldtimer volkswagens, van muziek (schuiftrambone / muzikale familie) van zijn zoons en van de Formule 1. En dan ook nog door de 2^e wereldoorlog waarvoor ik hem bezoek.

Hij heet Hans Vrugink en hij pluist zo mogelijk alles uit of verzamelt het en gaat veelal met zijn gezin langs gedenkwaardige plekken, zoals naar Engeland, Duitsland of Frankrijk en in Nederland zelf. In Engeland bezocht hij de plek waarvandaan de bommenwerpers van 617 squadron, de Avro Lancasters, vertrokken (Woodhall Spa), waar de luchtmacht sliep en waar men met elkaar

op de luchtmachtbasis een biertje dronk. Het spreekt tot de verbeelding. Al van jongs af aan hoorde hij de verhalen van zijn vader, die 18 jaar was aan het eind van de oorlog. Zijn vader ervaarde het als een geweldige tijd. Hij woonde en werkte in Zwiep en haalde veel streken uit met de Duitse bezetters. Bij de Cloese zag zijn vader een Amerikaans vliegtuig neerstorten. Het grappige is dat Hans later precies dat vliegtuig op een foto terugzag toen hij in een privé museum in Hengelo Gld. was. Frappant. Het enthousiasme van zijn vader gaf hij door aan Hans, die er door aangestoken werd. 'Hoe kan het', vraagt Hans zich af, 'dat de mensheid tot zoiets in staat was'.

Dit jaar gaat het gezin met vakantie naar Normandië. 'Dat zal heel wat worden', zegt Hans verwachtingsvol in zijn woning in Almen. Ook in Almen zelf is zwaar gevochten vertelt hij. Drie dagen achtereen zaten de Canadezen in de vuurlinie aan het Twentekanaal met de Duitsers, het gebeurde om het huis waar hij nu woont. Vanaf een luchtfoto vertelt hij erover.

Hans komt oorspronkelijk uit Lochem, en via de familie Braakman (Vordenseweg) zijn we met hem in contact gekomen. Hans heeft alles uitgeplozen over het waargebeurde verhaal van de piloot Stout die zijn leven op 23 september 1944 gaf voor onze vrijheid. Het gebeurde in de Wildenborch.

Luitenant Stout, destijds werkzaam bij de Royal Air Forces (RAF), ligt begraven op de nieuwe begraafplaats in Lochem. Meteen links als je door het hek gaat. Het is een sober graf. Behalve zijn functie en naam staan er geen andere woorden bij die nog troost zouden kunnen bieden voor een gestorven piloot van 23 jaar.

Deze moedige, toegewijde piloot Geoffrey Stout vertrok uit Engeland (locatie RAF Woodhall Spa) met een Avro Lancaster bommenwerper op 23 september 1944 met nog 6 bemanningsleden van het 617^e squadron. Het doel was om de dam bij het Dortmunder Eemskanaal boven de stad Münster te bombarderen (Ladbergen). Een belangrijk strategisch punt met als doel om de bezetter zwak te maken. Door de dijk van het kanaal door te breken kwam het kanaal droog te staan en werd de toevoer van goederen naar het Ruhrgebied bemoeilijkt. In totaal waren 141 vliegtuigen betrokken bij deze aanval. En het is ze ook gelukt.

Echter, voor deze Avro Lancaster van Stout, was het boven het Duitse eemskanaal zo bewolkt dat het doel niet goed in zicht te krijgen was voor de 6000 kg bom, waarop de mannen genoodzaakt waren om weer terug te vliegen. Vervolgens werd de lancaster van onderaf door de Duitse luchtmacht beschoten, waardoor 3 van de 4 motoren in de brand vlogen. Het vliegtuig kon geen koers meer houden. 6 bemanningsleden sprongen eruit met een parachute en piloot Stout bleef zitten. Niet geheel duidelijk waarom.

Mogelijk doordat bij loslaten van het stuur het vliegtuig helemaal met de punt naar beneden viel? Lt. Stout verongelukte in zijn pilotenzetel en chrashte neer op de Vordensebinnenweg, in het bos aldaar. Het was 23.30 uur.

Luitenant Stout werd totaal verkoold aangetroffen. De oom van Hans wist zich dit overigens nog te herinneren. Hij ging er als kind de volgende dag heen met zijn vader. De Duitsers waren ter plekke. En toen ze vroegen naar de piloot wezen de Duitsers hem aan, hij lag aan de kant van het kleine paadje, in onherkenbare staat. Hij heeft een tijdelijk graf gekregen aan het eind van datzelfde paadje, waar Gerda Braakman samen met haar moeder nog een paar keer bloemetjes hebben gelegd, tot hij op de nieuwe begraafplaats een eeuwige plek kreeg.

Van de bom is nooit meer iets vernomen waar deze terecht is gekomen, zegt Hans.

Van piloot Stout wordt gezegd dat hij een toegewijd en moedig mens was tot het eind, door één van de andere vliegeniers (sergeant Whittaker) die als één na laatste het vliegtuig verlaat en vervolgens zijn vlucht neemt naar een boerderij. Echter, het ontvangst voelt als niet pluis en nadat hij wil vertrekken wordt hij tegengehouden. Door afleiding en overmeestering weet hij te ontkomen. Hij vlucht naar een volgende boerderij, waar hij allerhartelijkst wordt ontvangen en waar hij ruim een week zal blijven om op adem te komen. Zijn wonden worden er goed verzorgd. Op het eerdere adres bleek een NSB familie te wonen, zo verneemt hij. Daarna zal hij op nog meer adressen verblijven, tot hij uiteindelijk door de Duitsers wordt opgepakt. Hij weet uiteindelijk ook weer te ontsnappen vanaf een veewagen op een rijdende trein waarin hij naar Duitsland vervoerd wordt. En uiteindelijk komt hij terecht op een andere boerderij, waar hij 7 weken verblijft in afwachting van de bevrijding.

Van de andere vliegeniers uit de Lancaster is bekend dat de navigator al dood gevonden werd in de buurt van wat nu de A1 bij Markelo is en begraven ligt in Oosterbeek (Graham). De boordwerktuigkundige (Benting) is na enkele dagen gestorven in het ziekenhuis van Enschedé en aldaar begraven. Eén van de overige vier, de radiotelegrafist, (Allen) werd krijgsgevangen en de beide boordschutters (Whittaker, Petch) zijn uit handen van de Duitsers gebleven evenals de bommenrichter (Rupert). Ze zijn allemaal aan hun parachutes geland in de buurt van Holten – Markelo.

Die nacht zijn er vele Engelse bommenwerpers neergestort in de Achterhoek waaronder eentje in Zelhem. In totaal zijn er 20 vliegtuigen van de geallieerden gecrashed in oorlogstijd in de huidige gemeente Lochem

Zo is in Zelhem nog in 2013 een Lancaster bommenwerper opgegraven. Na identificatie van het vliegtuig zijn de slachtoffers herdacht met de nabestaanden. Het was een soortgelijk verhaal, van dezelfde RAF met als doel naar het Eemskanaal te vliegen. En nog vorig jaar, precies 75 jaar geleden op 26 september, is in Eefde het lichaam van William Hurrell met zijn vliegtuig (Hawker Typhoon) opgegraven en heeft een plek gekregen op de begraafplaats in Gorssel. Dat heeft voor de nabestaanden veel betekend, om na 75 jaar vermissing eindelijk te kunnen rusten in zekerheid.

In heel de Achterhoek is al heel veel gevonden op gebied van bommen, granaten en munitie. De grond ligt er vol mee zegt Hans. Munitie vinden we liever niet, dat wordt aangemeld bij de politie en de EOD. Hij heeft al heel wat verzameld met zijn metaaldetector. In een vitrine laat hij me onderdelen zien uit de gecrashte Lancaster van Stout. Een onderdeel van de cockpit, een slotje van een tas, een stukje glas van de cockpit... het zijn allemaal deeltjes die deze gebeurtenis tastbaar en concreet maken. We gaan later naar de plek zelf, aan de rand van de Wildenborch... op die Vordensebinnenweg. Door de vertelling zie ik veel meer dan een heuvel met hoge bomen, de voorstelling komt tot leven. Hans is hier veel geweest om te graven. Met een goede vriend Christiaan Harkink, heeft hij een hele collectie verzameld, waarmee ze op termijn een regionaal museum in zullen richten. De inhoud van de vitrine is maar een heel klein deel daar van. Gasmaskers, Canadese helmen, gereedschapskoffertjes, kammetjes en scheerapparaten ... noem maar op wat ze al in de grond gevonden hebben. Boven staat nog veel meer en vooral.. boeken, wel 300 à 400. Bij het verlaten van de plek zegt Hans nog eens een bordje te willen plaatsen van het voorval.

Ik vraag me toch af waarom de piloten niet wat dichterbij huis en hun dierbaren zijn begraven. Dat zijn afspraken zegt Hans. Engelsen krijgen altijd op de dichtstbijzijnde begraafplaats waar ze sneuvelen, hun rustplek. Zo geldt dat anders voor Amerikanen. Die hebben in het plaatsje Margraten in zuid Limburg een eigen Amerikaanse begraafplaats. En de gesneuvelde Duitsers werden in IJsselstein begraven.

Dan rijd ik nog even naar de begraafplaats van Luitenant Stout om hem een groet te brengen en dit verhaal af te sluiten. Hans bezoekt hem jaarlijks, want 'dan is het niet voor niks geweest. Stel dat het mij was overkomen...'

Mocht U meer weten over de Lancaster en het gebeuren erom heen, dan zou Hans het graag van u horen. Ook voor interessante plekken met de metaaldetector hebben ze belangstelling. Voor zijn contactgegevens kunt u zich richten tot de redactie.

Hans Vruggink en Kathy de Vries

Een oorlogsverhaal uit Wildenborch, 1 april 1945

Toen de Canadezen op 1 april 1945 Vorden naderden vanuit Ruurlo, stuurden ze verkenners vooruit. Die kwamen niet verder dan de spoorweg bij Weulen Kranenbarg. Die hebben vast de Duitsers gezien op de Kerhoflaan. De Canadezen zijn omgedraaid en richting Ruurlo gegaan. De Duitsers waren op weg naar Lochem, wat nog in Duitse handen was, en pas op 5 april bevrijd werd. De Duitsers met een vrachtwagen, hoeveel personen weet ik niet, hebben eerst nog een varken gestolen bij de toenmalige doodgraver Hissink. Verder hebben ze zich zolang opgehouden in 't Galgengoor tot 't donker was toen ze richting Lochem reden, iets voorbij Wilgenhof (Camping 't Groote Veld) was hun brandstof op en hebben ze hun vrachtwagen in de lucht laten vliegen met een geweldige knal. Mijn vader Jan Winkels is de andere morgen wezen kijken wat dat wel zou kunnen zijn. Daar vond hij uitrustingsstukken voedsel en een dood varken. Het hele spul is in de buurt verdeeld. En van de Duitse soldaten geen spoor te vinden. Die zijn vast te voet naar Lochem gegaan. Dit is wat ik weet van dit verhaal!!

Gerrit Winkels

Wiersserbroekweg in oorlogstijd

Henk Brummelman heeft veel te vertellen over de oorlog. Een aantal gebeurtenissen staan gerangschikt op een papiertje om het reproduceren makkelijker te maken. Dat blijkt niet nodig. Hij weet het nog precies.

Henk was 6 jaar toen de oorlog uitbrak en hoewel een bedreigde tijd met af en toe angstige momenten, heeft hij het vooral als een (leuk) spannende tijd ervaren. Er gebeurde iets in het stille buurtschap Medler! Henk woonde toen al op de plek waar we nu zitten: aan de Wiersserbroekweg 5. Met zijn ouders, zijn broer en later zijn pasgeboren zus.

Zijn eerste herinneringen gaan terug naar motorgeronk – geluiden die hij hoorde van (Duitse) vrachtwagens. De Duitsers namen hun plek in bij buurman Hendriksen, in gebouwde barakken achter hun boerderij. Ze plaatsten schijnwerpers om afweergeschut te kunnen zien en ze plaatsten afluisterapparatuur. De bedden waarin ze sliepen, was ook de plek van kinderen uit de buurt, die er tegelijk met de soldaten wel eens een dutje op deden tussen het spelen door. Samen met zijn broer mocht hij bij de afluisterapparatuur zitten waar interessante piepjes uit kwamen. Henk vond het prachtig. De Duitsers waren in zijn herinnering erg aardig voor de kinderen die overal een avontuur in zagen. Hij vertelt dat één van deze Duitse soldaten na de geboorte van zijn zus aan zijn moeder vroeg of hij de bebie ook even vast mocht houden. Zelf was hij pas vader geworden en hij vertelde bang te zijn om zijn eigen kind nooit te zullen zien. De kinderen waren gewaarschuwd voor de bunker. Dáár mochten ze niet komen. Natuurlijk deden ze dat toch, want wat niet mag, is des te leuker! Er stonden allemaal radio's en knipperende lichtjes, het maakte indruk. Hij voelt de trap op zijn billen nog, die hij kreeg toen ze eruit kropen. Soms gingen de Duitsers eten halen met paard en wagen uit Lochem en dan mochten ze mee. Geweldig vond hij dat.

Ze hadden wel eens onderduikers in huis. Toen hij 's nachts een keer uit bed stapte en tegen zijn ouders zei dat hij gepraat hoorde in de schuur, zag hij de wijsvinger voor zijn moeders mond. Shshshst... Er lagen er op dat moment 6 in het stro.

Eenmaal werden ze benaderd door waarschijnlijk NSB'ers in Duits uniform. De onderduikers liepen snel naar boven, maar ze waren al gesignaleerd. De familie werd gechanteerd met opsluiten. Deze mensen eisten roomboter die ze ruilden voor vrijheid. Gelukkig heeft dit nooit een vervelend staartje gehad. Spannend was het wel. De Duitsers kwamen ook wel langs voor tabak, dat ook verbouwd werd op de boerderij.

Vlakbij, in kasteel Medler, sliep de Duitse elite. Ze zaten in de school, waar ze tijdens het eten soldatenliederen zongen die je hier zelfs kon horen, zegt Henk.

De Duitsers zijn niet lang gebleven bij fam. Hendriksen, ze waren op anderen plekken harder nodig. Eén soldaat met hogere rang moest naar het front via station Zutphen. Hij schoot zichzelf dood, om de confrontatie niet aan te hoeven gaan.

De Engelsen van de Royal Air Force (RAF) kwamen in 1940 al in groten getale overvliegen op weg naar het Ruhrgebied. Ze waren met wel honderden tegelijk om alles te bombarderen in het industrie- en vooral oorlogsproductieve gebied. Henk was regelmatig getuige van luchtaanvallen tussen Duitse en Engelse gevechtsvliegtuigen met alle gevolgen van dien. Hij vertelt me wat hij in de lucht zag: 20 tot 25 vliegeniers werden beschermd door één jager die rondjes om de troep vloog.

Wat er toen gebeurde, hoort hij nog: 'bombomdebombom...' en ziet voor zich dat één van de vliegtuigen in brand vloog en neerstortte. Hij was wel een beetje bang, maar het was vooral spannend. Als er 's nachts gebombardeerd werd, kon hij niet slapen en kwam uit bed. Ze schuilden soms wel in hun schuilkelder. Vliegtuigen waren soms dagen achtereen actief.

Meerdere stortten neer in en nabij dit gebied: bij kasteel Onstein bijvoorbeeld, waar een vleugel van een Engels vliegtuig in de gracht lag en de rest op de Lindense enk. Met zijn vader ging hij daar kijken.

En in 1944 het vliegtuig van de RAF bij de Vordensebinnenweg (waarover apart in deze Wildenborcher geschreven wordt). De volgende morgen ging Henk er met vriendjes naartoe en meent de piloot nog te hebben zien zitten in de cockpit.

Maar wat de grootste indruk heeft gemaakt, is de keer dat een munitietrein over het spoor kwam, tevens volgeladen met paarden. De trein werd aangevallen door een Engels vliegtuig en kwam tot stilstand. De paarden werden tijdelijk in het bos gelaten. Een Duitser die de trein bewaakte met een kanon, schoot daarmee een Engels vliegtuig neer. Dat dacht hij tenminste. Op het moment dat dit vliegtuig de grond raakte, ontplofte bijbehorende bom. Alle vijf de vliegeniers werden uit het vliegtuig geslingerd. Ze daalden neer achter de boerderij van Gerrit Nijenhuis aan de Mosselseweg (toen nog het Kranengoor). Toen bleek de Duitser een eigen vliegtuig neergehaald te hebben.

Henk ging erheen en zag overal ledematen liggen. Eén lichaam was zelfs in tweeën geknakt. Bijzonder moment was dat het polshorloge van één van de gesneuvelden nog liep, temidden van al deze verwoestingen.

De Duitsers waren snel ter plekke om iedereen op afstand te houden: 'Raus! Weg hier!' Ze zorgden dat de lichamen konden worden geborgen in een tijdelijk graf aan de Mosselseweg in een houtwal verderop. Uiteindelijk zijn deze Duitse vliegeniers in Vorden begraven op het kerkhof, met toestemming van hun ouders. Henk loopt er nog wel eens langs. 'Deze jongens hadden geen keus', zegt Henk. 'Als ze hadden geweigerd, waren ze doodgeschoten'.

De vliegtuigen die neerstortten, kwamen gelukkig allemaal op weilanden terecht en niet op huizen zelf. Zo werd een kettingbom van een Engels vliegtuig die een bom wilde lossen uit nood, op het weiland tegenover Hendriksen geworpen, en sloeg een krater van 5 meter. Als je er als kind instond, was dat echt heel diep ....

Het einde van de oorlog weet Henk zich ook nog goed te herinneren: de Engelsen kwamen in colonne over de Mosselseweg. Op dat moment daalde een vliegtuig neer tot op lage hoogte. Het was in zijn herinnering een benauwende en bedreigende situatie, waarvan niemand kon voorspellen hoe het zou gaan. Zou er weer een bom vallen? Het bleek om een Engels vliegtuig te gaan, het was veilig!

Ondertussen vond er die laatste oorlogsdagen nog een verwoede strijd plaats. De Engelsen hadden vlakbij Kamphuizen kanonnen neergezet om de Duitsers die in Leesten en bij de IJsselbrug zaten, te dwingen zich over te geven. Schuilkelders werden uitgerookt en diverse kanonschoten werden afgevuurd. Henk laat me nog een paar hulzen zien van kogels die hij naderhand vond. Al die tijd bewaard. Intussen zijn er duurzame kunstbloemen ingezet.

We zitten veilig hier. Nu al 75 jaar.

Net voor de bevrijding en de jaren daarna....

Door Joop Groot Nuelend (geboren en opgegroeid in het huis waar nu fam. van de Kamer woont)

Ik ben geboren 24 Maart 1945, een week voor de bevrijding. Mijn moeder lag in het kraambed toen het heel spannend was, ze vertelde dat de Duitsers met takken op hun helm langs het slaapkamerraam liepen. Mijn vader heeft nog geprobeerd om de dokter in Vorden te vertellen dat hij komen moest maar door zware luchtgevechten is mijn vader halverwege weer terug gegaan naar huis en heeft met de bevalling zelf geholpen. Ik was de tweede zoon dus wist hij wat hem te wachten stond.

De avond voor de overgave kwam een groep Duitse jongens bij mijn vader vragen of ze bij ons mochten overnachten, dit waren jongens van 15,16 17 jaar en ze waren doodsbang.

Mijn vader had hun geboden de geweren in de bosmijt te verstoppen, de jongen konden boven in het hooi slapen. Later op die avond kwamen Duitse officieren vragen of mijn vader jonge Duitse soldaten had gezien, hij had gezegd dat hij ze gezien had dat ze verder waren getrokken. Maar toen het donker begon te worden, waren de officieren terug gekomen en hadden gezegd dat ze hier wilden overnachten. Dus mijn vader rap naar boven, de jongens gewaarschuwd dat ze stil moesten blijven, toen gooide hij veel hooi naar beneden zodat ze op de deel konden slapen. Die nacht deden mijn vader en moeder geen oog dicht. Pas tegen een uur of 5 hoorden ze dat de achterdeur open en dicht ging en het gevaar was geweken. De volgende morgen bracht mijn vader de jongens naar Barchem waar ze zijn overgeleverd aan de Canadese soldaten die daar binnen waren getrokken. De jongen waren zo bang dat ze zouden worden doodgeschoten door hun vijand, maar mijn vader had ze kunnen overtuigen dat hun niets zou overkomen.

Bij Wentink (Stuwdijk) is een straaljager neergestort van het eerste type dat in Duitsland werd gebruikt; Hendrik Hazewinkel heeft er de accu's en brandstof uitgehaald.

Het boordwapen van dat vliegtuig, een mitrailleur, lag bij ons thuis achter het kippenhok; we weten niet hoe hij daar is terecht gekomen.

Op een zondagmorgen, toen mijn ouders naar de kerk waren, hebben mijn oudste broer Wim en ik dat ding weer eens tevoorschijn gehaald en op het muurtje van de mestvaalt gelegd. Met een bijl wilden we het ding gaan demonteren, dat bleek niet zo'n goed idee. Het ding begon te roken en branden, er bleken nog kogels in te zitten. Toen mijn vader en moeder terugkwamen hebben wij het geweten: mijn vader gooide het boordkanon voor het huis in een kolk. Later is die kolk dichtgemaakt bij de aanleg van een afwateringssloot.

Verder lagen er veel gasmaskers en ander oorlogstuig bij ons thuis waar we mee speelden.

Na de bevrijding hebben jongens van Eggink bij kasteel Wildenborch, net voor (toen) Oplaat links van de weg, een groot kanon gesloopt. De wielen hebben ze gebruikt om een kar van de maken; die heeft nog jaren dienst gedaan.

Ik weet nog dat daar ook nog een aantal schuttersputjes zaten waar we wel in gingen zitten.

Zo werden er na de oorlog veel spullen gebruikt voor allerlei doeleinden.

Mijn Opa Eggink zag, onderweg naar de coöperatie, een vleugel van een vliegtuig liggen; die nam hij mee naar huis. Jarenlang stond de in de boomgaard tegen een boom, wij konden als kinderen daar in kruipen en onze fantasie laten gaan. Mijn opa was ook een techneut en heeft veel van dat aluminium kunnen gebruiken. Zo maakte hij daarvan grote ronde platen en plaatste die op het huis als bliksemafleider.

Van de Prinses Julianaschool weet ik nog dat er veel helmen uit de oorlog op zolder lagen, als we daar af en toe kwamen gingen we met een helm op tegen de muur lopen, wat een gein.

Ongeveer 7 jaar geleden heb ik nog met een overlevende gesproken: mevrouw Jacobs. Zij was één van de Joodse vrouwen die in het Bosket ondergedoken zaten in 1944.

Ik hoop dat dat plekje in het Bosket nog een keer een mooi herdenkingsplaatje krijgt.

‘Lied ter Overleving’

In dit jaar van de viering 75 jaar bevrijding zijn er veel verhalen en ervaringen. Ik maakte onlangs iets heel bijzonders mee. Ik reed met mijn goede vriend Theo Rottier (90 jaar oud) in Vlissingen waar hij woont en Radio 4 stond zachtjes aan. Dvoraks’ Symphonie ‘Uit de Nieuwe Wereld’ klonk. Toen het mooie ‘Largo’ uit de luidsprekers kwam werd hij heel emotioneel.

Op mijn vraag wat er loos was begon hij zijn verhaal te vertellen. Over het Jappenkamp in Indonesië waar hij tijdens de oorlog als jong jongetje in het vrouwenkamp verbleef met zijn moeder en broertje. De vrouwen daar konden mede overleven omdat ze begonnen te zingen. Een Engelse zendelinge van de presbyteriaanse kerk begon, uit het hoofd, op stukjes papier partituren van klassieke muziek te schrijven. Een Schotse musicologe hielp haar om arrangementen te maken voor een vierstemmig koor dat uit dertig vrouwen bestond. De liederen hadden geen teksten maar waren prachtig. Ze gaven de vrouwen de kracht om te overleven. Van eind 1942 tot najaar 1944 gaf het koor concerten. Het koor werd opgeheven omdat teveel koorleden stierven.

De koormuziek kwam gelukkig in het bezit van een Amerikaanse koordirigente van een vrouwenkoor in California. Uiteindelijk leidde dat tot een zeer pakkende documentaire die de, destijds, NOS maakte en uitzond op 17 december 1985. *En* wie nu luistert naar Radio 4, wordt regelmatig opgeroepen om vooral deze muziek via de website van de NOS te downloaden en het lied uit voeren tijdens de 75 jarige herdenking!

De originele versie van de documentaire laat zich gemakkelijk downloaden via You Yube. Tik in ‘Lied Ter Overleving 1985’ of <https://www.youtube.com/watch?v=JTImBQJ-HKA>.

Zoals gesteld: Iedereen en alles heeft zijn verhaal en dat is meestal het ergste. Maar laat deze documentaire rustig op je inwerken. Ook zij hadden een verhaal *en* de muziek. Die hielp hun voor zover mogelijk er doorheen. Hierdoor werd dus Theo emotioneel.

Overigens komt hij regelmatig, op zijn zeer herkenbare manier van spreken, in de documentaire voor.

Opdat wij vooral **iedereen** gedenken.

Landrot

Schoonmaakrooster Kapel

Staat uw naam nog niet op de schoonmaaklijst, maar bent u wel bereid om één, maximaal twee keer per jaar een paar uurtjes mee te helpen onze Kapel schoon te houden, stuur dan een mailtje naar Reinier Klein Brinke: reinierkleinbrinke@planet.nl
Bellen mag ook: (0575) 55 65 12 of (06) 25 06 66 70.

Wees ook eerlijk en meld het wanneer u wel op de schoonmaaklijst staat, maar het eigenlijk toch wat te belastend voor u is.

2020	
Juni	Alma v.d. Schoot – Ineke Braakman – Frieda te Lindert
Juli	Erika Scharrenberg – Kristie Ezerman – Dini Schoolen
Augustus	Jannie Reintjes – Gerda Bijenhof
September	Christina Oosterhoff – Christine Meltzer
Oktober	Linsey Mennink – Annie Kruisselbrink

De lijst van werkzaamheden hangt in de werkkast.

We hebben hierboven de reguliere schoonmaaklijst gepubliceerd. Vanwege de coronamaatregelen is de Kapel gesloten en hoeft dus ook minder frequent schoongemaakt te worden. In principe vervalt dus uw schoonmaakbeurt. Mocht er in de komende maanden toch wat extra hulp voor een schoonmaak wenselijk zijn, dan wordt u hierover gebeld.

Agenda:

- Oranjevereniging: Wildenborchs feest, zaterdag 27
- Arnhems Klarinettenkoor: Optreden, zondag 28, Kapel,
Groenewoudsekerk, voor meer informatie in de juni
Wildenborcher
- Kapelcommissie: Staringavonden, vrijdag 30 juli en donderdag 6 augustus
Aankomst 19.30 uur in de Kapel

Verenigingen:

- Schietvereniging: Elk 2e en 4e zaterdag van de maand, 20.15 uur tot 22.30 uur.
- Wildenborchse Vrouwenclub: 1e, 3e en 5e zaterdag van de maand, 20.00 uur tot omstreeks 22.00 uur.
1e oktober t/m april.
- Klootschiet: 3de zondag van iedere maand
10.00 uur verzamelen bij de Kapel.